

Vennligst meld adresseforandring

VINDEREN HISTORIELAG

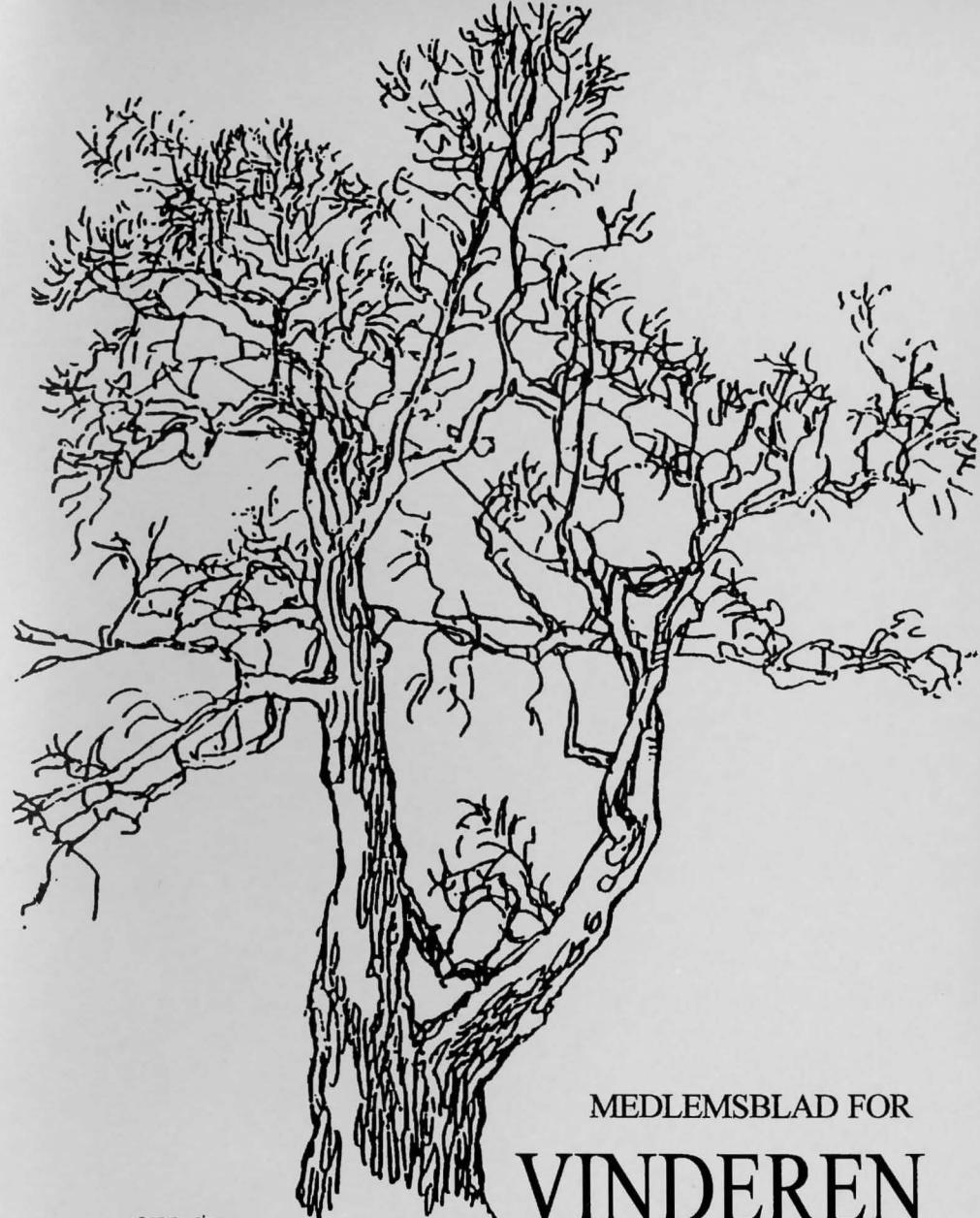
Postboks 90, Vinderen
0319 OSLO
Årskontingent kr 100.-
Postgirokonto 0825 0409339
Bankgirokonto 5084.05.24008
Telefon 22 14 39 21 - Per Henrik Bache
Redaktør Finn Holden

ISBN 0804-3256

17

INNHOLD

Redaktørens spalte	2. omslagsside
Årsmøte	1
Jørgen Gjerdum: Om Nordmarken	2
Vilhelm Haffner: Nordmarka i gammel tid	10
Jacob Vaage: Det første 50 km rennet i verden: 400 kroner i gull i premie	14
Ernst Bjerknes: Omkring den første 50 kilometeren i 1888	22
Frederik Zimmer: Skihytta «Rødkleiva» - dens tilblivelse og endelig	28
Finn Holden: Trolovelse for 240 år siden	34
Trygve Christensen: Ankerveien anm. v/Ø. Gaukstad	36
Regnskap for 1995	38
Årsmelding for Vinderen Historielag	39
Sekretærens hjørne	40
Valgkomiteens innstilling	41
Styret i Vinderen Historielag	3. omslagsside

MEDLEMSBLAD FOR

VINDEREN HISTORIELAG

BYDEL 23

5. årg.

NR 1/96

REDAKTØRENS SPALTE

Dette er i stor grad blitt et vinternummer, passende for årstiden. Meget av stoffet er, for å bruke et offentlig uttrykk, ikke "friske" artikler, men er hentet fra eldre tidsskrift og årbøker. Jeg synes likevel de fortjener et gjenopptrykk. Disse og andre artikler, som er sendt inn, er skrevet inn på datamaskin som et ledd i skrivetrening etter touchsystemet. 22 trykksider er skrevet inn av like mange elever som et ledd i undervisningen i informasjonsbehandling på Persbråten videregående skole. På samme måte er layouten i dette og forrige nummer av medlemsbladet et resultat av et prosjektarbeid i faget informasjons-teknologi på Persbråten foretatt av Henrik Bakken, bosatt i bydelen. Jeg er takknemlig overfor ham og de andre elevene og deres faglærer, Clemens Saers, for viktig hjelp. Alle artiklene er blitt noe forkortet.

Neste nummer har et helt annet preg. Det vil inneholde barndoms- og ungdomskildringer fra bydelen, dagligliv og speiderliv m.m. Hvis noen brenner inne med slikt stoff fra bydelen, skriv det ned og send det inn.

Finn Holden

Rikshospitalets stab samlet utenfor det gamle hospitalet ved flyttingen til det nye Rikshospitalet i 1883. -O. Væring, Oslo Bymuseum

INNKALLING TIL ÅRSMØTE I VINDEREN HISTORIELAG

**Medlemmene innkalles til årsmøte
mandag 18. mars kl. 1830 i Preklinisk Institutt,
Gaustad**

Sakliste til årsmøtet:

- 1) Valg av møteleder
- 2) Valg av referent og to medlemmer til å underskrive protokoll
- 3) Godkjennelse av innkalling og sakliste
- 4) Godkjennelse av årsmelding/årsregnskap
- 5) Innkomne saker til årsmøtet.
- 6) Godkjennelse av vedtektsendring: Styret skal bestå av 6-9 medlemmer hvorav halvparten står på valg hvert år.
- 7) Valg av nye styremedlemmer
- 8) Valg av valgkomite og revisorer
- 9) Årsprogram

Saker som medlemmene ønsker skal tas opp på årsmøtet, besendt til sekretären Per Henrik Bache innen mandag 11. mars.

Medlemmenes 5 minutter - Årsmøtet avsluttes innen kl. 1915

Vi fortsetter kl. 1930 med aktuell gammel og ny historie:

RIKSHOSPITALET FRA 1826 TIL 1998

Rikshospitalets historie

ved professor Ole Fyrand, RH

Fra fødselsstiftelse til kvinneklinikk

ved overlege Per E. Børdbahl, RH

Nytt Rikshospital på Gaustad

ved prosjekteringsjef Bård Rane, Statsbygg

Møtet avsluttes ca. kl. 2130

Parkeringsmulighet i Sognsvannsveien og ved forskningen med inngang nord for gangbroen over Ringveien. Følg egen skilting.

OM NORDMARKEN

av Jørgen Gjerdrum

For 40 år siden var eje og brug af landsteder om sommeren langtfra så meget benyttet af Kristianiafolk som nu til dags. Det var blot nogle få af byens rigmænd, som "holdt landsted", og disse vare endda langt farveligere end nu sædvanligt for folk i meget mindre vilkår. Da mine forældres barneflok var vokset op til det halve dusin, syntes man nok, at det var brysomt at holde dem hjemme i de lange sommerferier, da de løb frem og tilbage i dørene, fordi de ingen beskæftigelse havde på skolen, og dertil troede man vel også at landluften vilde styrke dem, så at det blev resolveret, da man intet landsted havde, at flytte med flokken på landet. Det blev da til Maridalen på gården Næs ved vandets nordre side. Her fik man lejet et par store stuer med nogle simple møbler, sengeklæder medbragtes, og så levede vi da alle en månedstid ligesom til sæters, væsentlig af stabburskost og melkemad. Husfaderen blev dog i byen, og om søndagene var der i regelen fremmede i besøg hos os.

Det var et herreliv både sogn og søndag for os børn. Vi kom ikke langt bort fra husene i vore skjorteærmer og bare ben, og vore udflugter indskrænkede sig til at mede småabor og ørekyter nede ved stranden; men der i nord, bagennom de høje, stejle og mørke fjelde skulde ligge et vidunderligt land - Nordmarken kaldet, hvor efter beskrivelsen ulv og bjørn færdedes i skogene, medens sørerne vare fulde af

abor så store som smågrise og ørreter som laks. - Did stod naturligvis hugen, men så langt kom vi aldrig, fordi vi selv vare for små til at vove os ud på så lang rejs, og andet følge havde vi ikke.

Fisketur i Nordmarken

Men så hed det en dag: "I morgen kommer far med et stort følge fra byen for at gøre fisketur i Nordmarken", og der blev opstyr må man tro. Ikke mindre end 11 heste skulde samles omkring fra bygden, og det var kanskje dens halve hestehold, dertil fiskegarn, nistetiner, ridesadler og alt andet bestyr for en stor og lang udflugt; ekspresser krydsede hverandre i øst og vest, kort sagt, der var bevægelse over hele Maridalen. Jeg smigrede mig med at skulle få være med i følget, jeg var jo hele 11 år gammel og syntes mig selv en hel karl, god for noget af hvert; men håbet blev hastig slukket, da far på min bør straks svarede: "Du er for liden til så lang tur, gutten min." Dette var nu visstnok rigtigt efter hans egen oppfatning, da både han og hele fiskeskabets - som næsten udelukkende bestod af ældre mænd, 40-50 år gamle - havde de mest overdrævne forestillinger om rejseens både længde og besvær. Den var nu ikke så farlig lang, vel en gode 5 fjerding vei fra Næs forbi Skar, Liggeren, Fortjern bråten til Haklo-væltta, og senere over Hakloa og Sandungen, men så var den visselig så meget slemmere netop fordi

man brugte så mange hester. Nordmarken egner sig nemlig egentlig kun for fodvandring. Vejene ere for stejle og stenede, så at man kommer både hurtigere og bedre frem til fods end til hest - så godt som overalt. Især havde man på denne tur havt sin store nød med den ældste og sværeste mand i følget, Kristianias daværende stadshauptmand, som en gang holdt på at falde bagover med hesten i en brat klev og en anden gang styrtende med den ned i en myr, så at der stadig måtte detacheres 2-3 mand til at hjælpe ham frem. Ja der var nok virkelig tildels fare på færde med ham, da ingen havde ret betænkt hvilken vægt han repræsenterede, og uagtet han selvfølgelig fik den bedste hest, så holdt den nok på at snuble og segne mangen gang. Dertil kom nu også et slemt regnvejr på hjemvejen, fiskeriet mislykkedes, så hjemrejsen var nok alt andet end lystelig. I al fald husker jeg at kavalkaden returnerede med langt mindre bram og støj, end da den drog afsted. Men Nordmarken og især Sandungen, hvor de havde tilbragt

Midstuen ved århundreskiftet

natten, var endnu i lange tider et kært samtaltemne for alle deltagerne i denne tur, når de samledes i vennelag, og jeg var alltid en opmærksom tilhører, hvem det stedse interesserede at høre om dette rye, vilde, uvejsomme skog- og fjeldland, der for den barnlige fantasi altid stod som et Eldorado for en jæger og fisker, hvad gutten naturligvis higede til og håbede på at blive.

Ensomhed og ro

Foranstående linjer får da være indledning til nedenstående beretning eller beskrivelser over Nordmarken og som en forklaring for, at det altid har havt mine stærke sympatier. Jeg har årlig i et snes år besøgt det mindst et par gange og er ganske vel kendt over det hele distrikt. Nordmarken er af en ganske ejendommelig karakter, som tiltaler turisten, jægeren og fiskeren og drager ham til sig med sin ensomhed og ro, og hvor Kristianiamanden på et par dager med nogenlunde lethed kan stige op lige til højfjeldet - et par tusinde fot over havet - både få se og høre rypen "plaske i lien" og overhovedet finde et helstøbt billede af vort lands fulde fjeldnatur, som man næppe skulde tro var så nær ved vort eget gode Ravnekrog af en hovedstad.

Nordmarken er nu vistnok blevet noget mere bekendt for byfolket - i al fald møder jeg årlige flere og flere nye folk deroppe - men endda er kendskaben dertil visselig ganske indskrænket, og hensigten med disse linjer er da nærmest at anvisse, hvilke vejruter man finder til de forskellige mest seværdige steder, højder, jagt- og fiskepladsen m.v.

Bådskyds

Vejene til Nordmarken ere mange. De følge i regelen elvelejerne og egne sig egentlig blot for fodgængere. Man kan vistnok også næsten overalt bruge ridehest; men dette er i al fald besværligt og uden synderlig lettelse, og dels vil man da måtte savne nytten af bådskyds, som på de fleste steder er at få over de mange store indsøer og som væsentlig letter fremkomsten i Nordmarken. Til brug ved tømmerdriften over sørerne holder nemlig Nordmarkens ejer gode både som med rorskål overlades rejsende for en billig pris. Imidlertid ville dog oftere om sommeren disse både være af mindre nytte, når nemlig sørerne ligge fulde af flødingstømmer og lænsler, så at anden trafik på vandene stanser eller hindres.

Hovedveje gjennem Nordmarken

Jeg skal nedenfor angive de væsentlige hovedveje gjennom Nordmarken. Til Lyse 6/4, eller Åmot 5/4 mil, i Sørkedalen, kan køres.

I. Fra Lyse udgår en større, stærkt befærdet vej, som nu af Turistforeningen er vel afmærkt, nordvestlig forbi store og lille Heggelivand, Vager- og Heggeli-sætrene lige til Stubdal i Nordrehov, Vejlængden fra Lyse er omrent 1 1/2 mil. Den første del af vejen fra Lyse er meget besværlig, da den straks stiger op over Ottertjernshøjden - de såkaldte Lejkebakker - og først efter en halv miles gange kommer i jævnere terræng. Når man har mand med fra Lyse og seddel fra forstmester Meyn på Solberg i

Sørkedalen, kan man få ro over store Heggelivand. Fra Lyse til Stubdal er der ingen hjemplads (med fast bosiddende folk), men om sommeren træffes folk på de nævnte 2 sætre hvoraf dog Vagersæteren er et ugæstmildt sted, da folkene ikke have lov til at engang sælge en drik melk til rejsende.

II Fra Åmot i Sørkedalen udgå følgende veje til Nordmarken:

a) Imod nord til Langlidammen, en tre fjerding lang god ridevej, går over dammen på Langlivandets østside til pladsen Ågårdsliden (Langlien), derfra går vejen nordvestlig på østsiden af Svarten, nordenom Hauken, lille og store Flåtevand, hvorfra man igen kommer i vest til Stubdal, passerende det såkaldte Damvand, hvorfra Stubdalselven løber ud og med hvis vand i sin tid Kehrraden blev drevet. Fra Stubdal til store Flåtevand er en liden fjerding, og derunder går man et stykke hestebane, som benyttedes for at køre tømmeret, efterat det ved Kehrraden var trukket op forbi Stubdal videre over til store Flåtevandet, hvorfra det gennem Langli- og Lysaker-elven flødedes til sagbrugene. På denne måde førte Nordmarkens tidligere ejere tømmer fra sine store eiendomsskove i Valdres gennem Bægna, Spirillen, Tyri- og Stensfjorden over til sine sagbrug i Sørkedals-vasdraget for at have fælles udskibningssted med anden trælastdrift, men næppe med nogen gevinst på omkostningerne. Ved Stubdal sees spor af de store anlæg, ligesom der står igen ruiner af en større bygning, opsat i sin tid som herskabeligt logihus.

Bonna 1907. Utlånt av Skimuseet

Denne vejlinje er omrent 2 mil lang mellem Åmot og Stubdal, men giver anledning til at benytte adskillig bådskyds, når man ved Langlidammen har bestilt båd til at hente sig op til Ågårdslidi-pladsen og derfra kan få manden med sig over Svarten samt få båden hentet fra lille Flåten gennem Hauken. Men man træffer på hele vejen kun de to beboede pladse ved Langlivandet og store Flåten. Nordenfra kan man også få båd over store Flåten, når man har ekspres i forvejen, som møder i vandets vestre ende, og videre over lille Flåten og Hauken, når vandstanden er høj nok til at samle disse vand til et; men for at komme over Svarten nordenfra, må båd hentes ved ekspres til Ågårdslidi (Langlipladsen). Der

er altså også i dette vasdrag adskillig "trouble" med at få bådskyds.

b) Fra Ågårdslidi går en færdselsvej nordover en halv mil til Spålvandet på Ringerike, som væsentlig kun bruges af skogsfolket.

c) Derimod bruges mere som hovedvej til det egentlige Nordmarken i senere tid den vej, som fører fra Ågårdslidi imod øst eller nordøst til lille Sandungen, omrent ¼ mil. Når man sender ekspres til store Sandungen, kan man blive hentet med båd over lille Sandungen og ro en halv fjerdings vej. Manden på Langlipladsen havde i sommer båd i lille Sandungen, men den var i august måned slæt i stykker af storm.

d) Endelig udgår fra Åmot i Sørkedalen en vej over Svartorsæteren

(hvortil kan køres i karjol), nordover en halv mil til Fyllingsvandet, hvor man kan råbe over til Fyllingspladsen efter båd, og ved at gå et lidet stykke i øst langsmed elven ned til kværnhuset ved Bjørnsjøen kan man råbe over til pladsen Bonna på vandets nordside efter båd for at komme over dette vand. Til det egentlige Nordmarkens centrum, som man må kalde de større pladse og vand Hakloa og Sandungen, kommer man bedst ad følgende 2 veje, som føre gennem Maridalen fra Hammeren, en mils god kørevej fra byen, - enten på Hammerelvens vestlige side, som er den bedste vej, over Skjærsjødammen op til pladsen Kamphoug - eller på elvens østsiden samme steds hen, med meget brat opstigning. Vejen går siden i nordlig retning over Storhoug til pladsen

Første skiturer i Marka. Utlånt av Folkemuseet

Bjørnholt ved Bjørnsjøens øndre ende.
- Når man sender bud i forvejen til Kamphoug, mødes man med båd ved Skjærsjøens øndre ende og kan så ro to tredjedels fjerding under gunstig vandstand. Man kan også gå langsmed Skjærsjøen på samme østsiden og kan da slippe den stejle opstigning om Kamphoug, men vejen er slem. Over Bjørnsjøen kan man næsten altid have skyds til Bonna eller Kutangen - lidt mere østlig - og har da blot $\frac{1}{2}$ eller $\frac{1}{4}$ fjerding op til Myrdammen eller hoveddammen i Hakloa. Kan man ikke få ro over Bjørnsjøen, må man gå på samme østsiden om Smalstrøm op til Haklodammen, en god kvart mil. Ved at sende bud eller gå frem til Skydsskaffertangen på vestsiden eller til Væltæ på østsiden af Haklovandet, kan

man i stille vejr råbe eller iøvrigt ved ild signalisere båd til at hente sig fra pladsen Hakloa. Ialt er vejen hit fra Maridalshammeren omrent $1\frac{1}{2}$ mil.

Fra Hakloa er en fjerdings bådskyds over til Sandungen. Begge disse pladse ere vel bebyggede med godt og renligt stell, snille og velvillige folk, og kan man fast altid der få udmærket mælk, æg, smør og ost samt fisk for billig pris. - I Hakloa leveres også en fortrinlig rød gedost, som har været præmiebelønnet ved udstilling af mejeriprodukter.

Endelig have vi som hovedvej til den øverste del af Nordmarken på Hadeland: kørevejen gennem Maridalen forbi Sander og op til Hakedalsværket, den såkaldte grevevej anlagt af Nordmarkens forrige eier, grev Wedel-Jarlsberg, som forbindelse mellom hans brug i Hakedalen og Maridalen med pladsene Lørenskogen, Fredrikstad og Ørretfisket. På denne vej er det 2 bomstuer, hvor man betaler 12 skill. pr. hest i bompenge (2 gange 6 skill.). Videre rejses til Stryken eller Harestuen, respektive ialt 3 eller $3\frac{1}{2}$ mil fra Kristiania. Fra Stryken går vej over Nysæteren i vest til Båhus-sæteren og videre opover på almenningen og nordvestlig nordenom store Skillingen langs med Jæringelsen op til Jæringsdammen, hvor man på vanlig måde med råb eller ild kan signalisere efter båd.

Fra Harestuen udgår ligeledes vej vestlig forbi pladsene Harestuskogen og Sørli om sæteren Holoa (egentlig Lorthullet) og sydsiden af Fjeldsjøen over til Jæringen, hvor man fra Harestuvæltæ kan signalisere efter båd, - eller mere nordlig langs Mylselven op til Syltusæteren og frem til Jæringspladsen.

Begge disse veje ere omrent 1 mil.

Førøvrigt krydses Nordmarken af mangfoldige andre veje mellem de forskellige pladse, hvorom må henvises til kartet eller bedre til lokale anvisninger, da den ukendte turist ellers er utsat for at gå vild. I regelen vil jeg anbefale at tage en fører med fra sted til andet.

Jagt og fiske

Da Nordmarken i sin helhed er privat ejendom, er selvørliglig også *jagten* og *fiskeriet* undergivet ejerens fulde rådighed. Imidlertid har ejeren hidtil med megen liberalitet givet tilladelse til jagt og fiskeri for folk, som han kunde antage ikke vilde misbruge tilladelsen ved at jage i ulovlig tid, vise uforsigtighed med ild o.s.v. Forhen var Nordmarken et frit land for alskens snigjægere og fiskere fra Akersdalens mange fabrikker og husmandsstuer, som skød hver eneste hare og fugl milevis opover i skovene, og pillede op af elvene en mængde småkø, som var uden madnytte. Men i det siste år er der organiseret et opsyn, som væsentlig har indskrænket dette misbrug. De som ville erholde tilladelse til jagt og fiskeri i Nordmarken, må naturligvis først henvende sig til ejeren, og når de have fået hans tilladelse, der dog i regelen andtager Sandungsplassen med fiskevand og heller ikke ansees at omfatte ejendommene i Sørkedalen og på Krogskoven, da indtræde som medlemmer af norsk jæger- og fiskerforening, betale sin kontingent der og endvidere 2 spd. årlig som bidrag til opsynet i Nordmarken.

Jagten i Nordmarken er som også overalt ellers i Norge meget variabel efter omstændigheder, som menneskene lidet eller intet kunne råde over. Hvor skovene blive stærkt anhuggedede og rydede, forsvinder naturligvis hare og fugl. Gaupe og høg tager sin store del, og som rimeligt er, vil et revier, beliggende så nær by og tæt bebyggede landdistrikter, nødvendigt blive stærkeré afjaget, end det under større afstande fra jægere ellers vilde ske. I midlertid er der ofte f. eks. i år meget vildt i Nordmarken, medens der i andre år kan være ganske tyndfængt. Jeg tror nu, at årets klimatiske betingelser er hovedårsag til denne forskellighed. Efter svære snevinde - så som ifjor - trækker haren ned fra fjeldene til lavere liggende bygder for at møde vår og beite tidligst muligt efter vinterens knappe næring på fjeldet. Til andre tider opstår sygdom og epidemier hos haren, som rydder den ud på store strækninger. I de sidste 15 år erindrer jeg i al fald 2 slige epidemier på haren, hvorunder der knapt var en los at få i hele Nordmarken, medens vi fandt selvdøde harer

Skiløpere før 1900. Utlånt av Folkemuseet

mangested. For fuglevildtet ere årene også forskellige, ofte for kolde og fugtige, til at æg eller yngel vil slå til. Overhovedet tror jeg nok, at Nordmarken må siges at være ganske godt jagtrevier både for hard og fugl, til her i landet at være. Ti min mening er den, at Norge overhovedet både er og må vedblive at være et vildtfattigt land forholdsvis til andre sydligere lande med større Jordens frugtbarhed og længere sommer. Jeg kan ikke skønne, at distrikter, som i 7 à 8 måneder af året ligger bedækkede med sne, kunne ernære en så stor vildtstand, som et terræng, der hele året, med ganske enkelt måneds undtagelse, er snefrit og byder fuld ernæring - både for tamme og vilde dyr. Nordmarkens 10 kvadratmile vilde visselig, henlagte 10 à 20° sydligere, vise en langt rigere vildtstand, end som det nu har.

Af stort vildt findes vistnok i Nordmarken enkeltvis elg, men neppe i fast bestand, undtagen for så vidt at nogle stykker skulle strejfe omkring i almenningerne. Bjørn holder også til på nogle steder, navnlig omkring ved Opkuven og Langlivasdraget, samt i landet mellem Fyllingen og Sandungen. Ulv har man i mange år ikke fornrummet. Derimod er gaupen flere steder slem både på sau og vildt. Ræven synes ikke at like sig eller holde meget til i Nordmarken, i al

fald har jeg ikke enten selv eller gennem andre jægere hørt, at den er fornrummet i mange år.

Nordmarkens mange og store indsøer siges at være fiskerige på ørret og abor. Størrelsen af fisken er temmelig forskellig, men fast overalt er den fed og god. Flåtevandene have overhovedet den største fisk, på 4-6 mærker, men den skal ikke være synderlig villig til bid. I disse vestre vasdrag er jeg forøvrigt heller ikke videre kendt; men har ladet meg fortelle, at fiskeriet med flue og dræg gerne skal slå til der. I Langlielen skal derimot små-ørreten bide godt. I fast alle de andre Nordmarksvann er ørreten mer villige til bid, især på flue, og der gives ofte godt fiske på den beleilige årstid i Skjærsgjøen, Bjørnsjøen og Hakloa. Helgeren har større fisk, enn de fleste andre vand, men den skal heller ikke ville tage fluen. Det samme er tilfældet med Jæringen. Derimod er Katnosen og Aklangen gode fiskevand. Abor kan man i den varme årstid tage i mængde, men den er i regelen ikke stor. - I Harestuvandet får man dog ganske stor abor, 3 à 4 mærker. Dette vand har også gedde og lake, men ørreten er meget sjeldent.

En lettvindt og smuk tur til Nordmarken

Første dag: Fra Kristiania kan køres til Vagghesten øverst i Maridalen, derfra bestiges Mellemkollen og fortsættes vejen over Tømte, Liggeren og Gåslungen, hvorfra man med en af konsul. Th. Hefty anskaffet båd kan sætte over Rottungen og gå til Bjørnholt,

hvorfra roes over Bjørnsjøen til Bonna, hvor der er ganske godt nattekvarter.

Anden dag bestiges Kikud, og hjemvejen lægges over Fyllingspladsen, hvor det er godt kvarter. Vandet roes da til søndre ende, hvorfra gårdes til Svartorsæteren eller Åmot, hvor skyds fås til byen.

Ved at forlænge turen en dag kan man nå op til Hakloa og Sandungen, hvorfra hjemvejen lettest lægges over Langlien med bådskyds over vandet og karjol fra Kjelsås eller Åmot.

En anden smuk tur er følgende:

Første dag: Fra Kristiania køres til Lyse i Sørkedalen. Derfra gårdes til Vagersæteren. Opkuven bestiges, og nattekvarter tages på Heggelisæteren.

Anden dag bestiges Gyrihougen og overnattes på Stubdal.

Tredje dag lægges hjemreisen enten over Flåtevandene til Langlien eller Åmot eller over Stensfjorden og Sundvolden den sædvanlige Ringeriksvej.

Vil man længere op i Nordmarken, finder man fra Sandungen stor færdselsvej nordover Katnosen og Spålen til Ringerike eller over Elstoa og Rodensæteren til Hadeland. Fra Hakloa og Sandungen udgår i nord en større sætervej over Ingvaldfletten forbi Båhussæteren til Jæringssdammen eller Elstoa, hvorved man har anledning til bådskyds over de mellemliggende indsøer.

Fra Den Norske Turistforenings årbok 1871.

NORDMARKA I GAMMEL TID

av Vilhelm Haffner

Nordmarken - så het det dengang i baronens tid for 70-80 år siden. Nordmarken i videste forstand opp mot Hadeland og Ringerike. Det var eventyrlandet, det ville hemmelighetsfulle skogland med hulder og troll, med "skjulte kilder og tjern, hvor elgene tørsten slukket". Det var romantikk og det var spenning, det kunne hende at en bjørn tasset omkring i de veldige skogene. Og ingen allfarvei førte inn i denne villmark, i dette paradis, bare gamle knudrete stier frem til plassene ved vannene, der menneskene bodde som i en verden for seg selv. Den eneste faste forbindelsen med livet og med kulturen var omgangsskolelærerne, og av og til slang en enslig vandrer innom. Slik artet det seg omtrent i den gamle tid fra først i 1880-årene, da vår lille krets begynte å vanke der- og dette like på grensen av en stor by! Men det var det som nettopp var det vidunderlige: å komme ut i vill-naturen, i ensomheten, å finne sin egen vei, vekk fra menneskene, vekk fra byen og dens støy. Og det var ikke langt å gå. Like bak Tryvannene strakte seg dengang et terrenget uten vei eller sti, ikke et menneske å møte.

Det var ikke mange som gikk tur i Nordmarken dengang, det var noen små faste tur-gjenger likesom vår, de møtte vi eller så vi av og til. Men ellers var det sjeldent å møte en vandringsmann, en kunne undertiden gå hele dagen uten å

trefte andre folk enn dem på plassene. På noen av disse stedene var det utlagt fremmedbøker av Alb. Cammermeyer, som var en ivrig turist, og på bordet i stuen stod gjerne en stor skål til visittkort. Det første vi gjorde når vi kom til en plass, var selvfølgelig å kaste oss over fremmedboken og visittkortskålen for å se om noen hadde vært der siden sist, og hvem. - Og på vardene oppe på toppene, f. eks. på Ringkollen, var det god turistskikk dengang å putte inn et kort mellom stenene til behagelig underretning for etterverden.

Det var ikke tale om noen kjøring dengang, det ville også vært litt av en skam, vi var jo på fottur. Det var å vandre på sine ben en lørdagskveld eller tidlig, tidlig en søndags morgen, opp gjennom Sørkedalen eller Maridalen, eller om Åklungen og Skjærsjøen. Og losji var det overalt, om en kom aldri så sent, det var nesten en selvfølge. Og betalingen var ikke urimelig. En gang lå vi 5 stykker i 2 senger på Bjørnholt og betalte 30 øre pro persona med kaffe om morgenens attpå. Skyss på vannene var også å få til enhver tid.

Dette var i 1880-årene, og det var om sommeren. Men om vinteren var Nordmarken et lukket land. Visstnok var det kjekke karer som Nansenguttene og andre våghalser som drog seg innover i marka på ski om vinteren, og herrene på Frønsvollen slo vel også av og til et slag innover. Men det spilte liten rolle, det var ikke mange, og det var mest i

strøkene nærmest byen. Skisporten som en herlig tursport også for eldre folk var liksom ikke oppfunnet ennå. - Vi hadde Husebyrenn og Nydalsrenn med stor tilslutning av kjekke gutter fra by og land, men løpernes krets var allikevel begrenset. Det var mest en slags profesjonelle storløpere, hoppløpere som alle kjente av navn, og de dannet likesom en overklasse i skiverdenen. Men alminnelige hverdaglige turløpere var det ikke mange av på jordene i Aker, som lå der skinnende i sin hvite dragt. Visstnok hadde vel folk i de samfunnsklasser som i det hele tatt drev sport, i alminnelighet et par ski, men det var allikevel ikke fritt for at skisporten av den store mengde i grunnen ble betraktet som en guttesport. Det var en herlig og sunn lek for ungdom, men den passet ikke riktig for en solid samfunnsborger. Med offiserene var det litt annerledes. Skirenn hørte likeså med i deres yrke, og jeg ser levende for meg de to "gamle" kapteiner, når de litt forsiktig ség nedover Frognerseterbakkene i frakk og med en lang stav på skrå over brystet etter gamle tiders skikk.

Nei, det var skøytesporten som dominerte den gang. Det var likesom mer demokratisk og ble drevet av

voksne og barn av begge kjønn - alle mennesker gikk på skøyter. På Frognerkilen lå isen hele vinteren med overgang til Bygdøy fra Skarpsno, og den lå gjerne helt ut til Dyna og ofte langt ut over fjorden på vestsiden. Det var både travbane og skøytebane og et yrende liv på søndagene, ikke minst om eftermiddagen, undertiden med musikk og annen moro. - Det var en fortsettelse av det berømte skøyteliv under Akershus som vi har hørt så meget om fra enda eldre dager.

Men omtrent i 1890 skjedde det her en total forandring, et merkelig gjennombrudd. Skøytere ble brutalt slengt til side, det ble fint å gå på ski, det ble allemanns sport, det var ikke lenger ukvinnelig, og damene kom med. Og nå ble Nordmarken for alvor åpen også om vinteren med masser av folk i alle løyper, trengselen var stor. Men skøytebanen i Frognerkilen lå tom.

Soldater på ski 1908. Foto: Wilse. Utlånt fra Folkemuseet

Også på andre måter ble det store forandringer ved disse tider. Mange skiklubber var dannet i 1880-årene, og de hadde hytter eller tilholdssted både her og der, vesentlig i ytterkantene. Og det ble bygget kjøreveier. Den første var visstnok Brukseierforeningens vei fra Hammeren til Bjørnholt, og senere kom veien fra Grøttum til Langlivannet. Det ble folksomt i Nordmarken både sommer og vinter. Men det var allikevel mest i ytterkantene, så det kom ikke til å spille noen "ødeleggende" rolle for det egentlig "store" Nordmarken. Men huldrene og trollene ble vekk, og det var ingen som helst utsikt mer til å møte en bjørn. - Dette var hva jeg vil kalle i middelalderen. Og så kommer vi til vår tid, *Nordmarkas* tid, bilenes tid.

Jeg kjenner ikke personlig denne tid. Jeg vet bare at romantikkens tid for lengst er forbi, at det skal bygges skiheis i Tryvannskleiva og restaurant i Holmenkollbakken, og at lysledningenes brede veier skjærer gjennom de dype skoger. Vi lever i en urolig tid, og det er ikke lenger så folksomt i Nordmarka,

En ødelegende Sport
Fra Fregattkabinen

heter det. Folk trenger ikke ensomheten, og det tar for lang tid å gå, de må fort avsted, de må kjøre til terrenget. Så sies det. Og plassene er ikke mer å betrakte som hoteller. Det er da kanskje ikke så underlig at tanken på å bygge bilveier inn i marka kommer opp for å friste ungdommen inn i storskogen - og så får vi tilslutt faste bilarer til Sandungen, til Katnosa, til Hakloa.

Men allikevel! Kan det være mulig at dette skal skje? Finnes det i verden en stor by som har et slikt drømmeland, en slik *naturpark* like utenfor stuedøren, en herlighet av uerstattelig verdi, en verdi som ikke har noe med penger å gjøre? Vi hverken kan eller skal stoppe utviklingen, men vi kan lede det så den står for efterslektens dom. Skulle ikke det være en stor sak for dem som nå er unge, eller har det ikke lenger noen interesse?

Det er ikke Oslo bys eiendom, og meget er alt ødelagt, men vi må ha grunn til å tro, at når Oslo *wil*, kan den også få bevart det preg av naturpark som ennå er igjen, hvis den ønsker å bevare det.

Fra St. Hallvard 1945

Skøyteliv på Tryvann stadion i 30-årene. Utlånt fra Folkemuseet

DET FØRSTE 50 KM RENNET I VERDEN

400 KRONER GULL I PREMIE

av Jacob Vaage

"Vi havde vor opmerksomhed anvendt paa følgerne af stor anstrengelse under løbet, saasom sterk svede, rødhed i ansigtet, glinsende tunge øine, slap holdning, langsomme uredelige svar, tung pust...som det kunde fremgaa af deltagelse uden at vække opsigt."

Det er professor ved Det Kongelige Frederiks Universitet i Kristiania Jacob Heiberg som skriver denne redegjørelsen efter langrennet i Husebyrennet 1883. Sammen med korpslege Andreas Irgens skulle han foreta den første

legeundersøkelse i verden under et skirenn.

Bestyrelsen til Foreningen til Skidrettens Fremme som sto for arrangementet av Husebyrennet, og som under tvil hadde latt seg overtale til en slik legeundersøkelse, fikk etter løpet en skrivelse fra legene som blant annet konkluderte med at ingen under 20 år burde få delta i langrenn. Når vi vet at denne bestemmelsen er blitt fulgt helt til for få år siden, må vi si at professor Heiberg og doktor Irgens har vært dyktige, eller skal vi heller si fornuftige.

Husebybakken 1883. Utlånt av Skimuseet

Hva tåler så det menneskelige legeme av anstrengelser ? Hvor meget kan kroppen presses uten å ta skade ? Det var spørsmål som opptok pionérene av de første langrennene i 1880- årene. Var det skadelig for helsen å la unge menn løpe 3-4 km så hurtig de bare formådde ? Man hadde ingen erfaringer å holde seg til og var i sterk tvil om hvordan de skulle forholde seg.

Løperne selv og noen ledere mente at de korte løypene på 3-4 km, de såkalte "springmarsjene", langt fra var tilfredsstillende. Når de først "hadde fått opp pusten" som de sa, ja så var løpet slutt.

12 km rennet

Det reiste seg derfor mosjon om å få lengre løyper. Tre år senere gikk Skiforeningen til det skritt å la løypa bli 12 km lang. Vinteren 1884 hadde Trondhjem skiløberforening arrangert en "Kappgang", et langrenn som var 8 km, og ingen av deltakerne var synlig overanstrengte, og man gikk derfor i 1886 til det drastiske skritt å la løypa bli 4 ganger så lang som vanlig, hele 12 kilometer. Det hadde tross den lange

løypa meldt seg 44 deltagere, og arrangørene var ikke så lite engstelig for hvordan det hele ville løpe av.

"Det er ikke fritt for at udfaldet af skirendet iaar blev imødeseet med adskillig spænding fra mange hold. Det var jo flunkede nyt dette 12 kilometers løb, efter at man i en række af aar har holdt sig til ca. 4 kilometer og faaet høre, at "springmarsch" i det hele taget var forkastelig og meningsløs."

Det viste seg i begynnelsen av løypa at deltagerne ennå ikke var fortrolig med lengden av løpet. De var alt "udpumped" da de skulle ta den første store bakken ved Grimelund. Men de kom seg snart, så referenten, den kjente skiekspert i slutten av det forrige århundre, overrettssakfører Axel Huitfeldt kunne konstatere: "Jeg har aldrig tidligere seet saa lidet tegn til overanstrengelse og jeg fik det indtryk at deltagerne iaar var overmaade fornøide med at længdeløbet nu var begyndt at blive et virkelig længdeløb. Og efter hvad jeg har hørt berette som "aldeles paalideligt" skal den læge som undersøgte løberne ved hjemkomsten have erklæret at der ikke fandtes tegn til egentlig overanstrengelse hos nogen."

På toppen.

I bakken.

I hoppet.

Finale.

Christiania Skiklub i Husebybakken 1879.

Men at de var "anstrengte" se det maa være en lovlig sag. I det hele taget *maa* man anstrengt sig for at komme frem her i verden."

Det var de to morgedøler Mikkel og Torjus Hemmestveit som vant en sikker seier med tider på 57.02 og 1.00.58. Ja Huitfeldt som var ute i løypa, kunne bare konstatere at Mikkel Hemmestveit var noe utenom det vanlige.

"Der kom Mikkel Hemmestveit med startnummer 27, blid og smilende som sedvanlig. Jeg tror knapt han var sved engang enda han havde rendt fra en snes stykker paa vejen."

Det var ganske riktig at legen N. Wulfsberg var tilfreds med undersøkelsene. Han fastslår riktignok at pulsen kom opp i 180 hos enkelte, at åndedrettet var opp i 48 i minuttet hos noen få, men at de snart "kom sig igjen". Ja han antyder at enkelte uten vanskelighet kunne ha løpt en mil til uten å ta skade av det.

Dr. Wulfsberg bare konstaterer at det er en selvfølge "at enhver indkommende var gjennemvarm og dyktig sved; efter den vedholdende anspændelse af muskelkraften var naturligvis en større og mindre grad af træthed tilstede og aandedræt og kredsløb var paa grund af den lille modbakke paa slutningen af løbet opdaget til henimod den største ydedyktighed. Men ikke en af skiløberne var imidlertid præget af overanstrenghed, udmatelse eller at gave lidt *organisk skade* ved det sterke arbejde."

Nu ble man dristigere i Skiforeningen. Året etterpå, i 1887, var styret stemt for et langrenn basert på lagkonkurranse og samtidig sløyfe det

tradisjonelle hopprenn i Husebybakken. Forslaget ble meget ilde opptatt i pressen. Men på en ekstraordinær generalforsamling i januar måned ble dog styrets forslag vedtatt. Løypa skulle være 20 km, og alle skulle starte samtidig.

20 km fellesstart - "Vassrennet"

Start og innkomst ble lagt til nordsiden av Frognerdammen (like bortenfor der Viglandsbroen nu ligger). Fra start gikk løypa forbi Tuengen, Grimelund, Holmengårdene, så over til Voxen og til sydenden av Bogstadvannet. Derfra sydover til Østern gård i Bærum, swingte så østover forbi Grini gård, over Grinibroen, sydover til Ullernåsen, forbi Huseby gård, ned til Skøyen og tilbake til mål.

Dessverre ble dette arrangementet ødelagt av et fryktelig regnvær. Det fikk da også navnet "Vassrendet". Man skulle tro at når alle startet på en gang, ville det bli et oppdaget tempo i begynnelsen. Men det elendige føret ga ingen anledning til det, og det varte ikke lenge før rekken var trukket langt ut. Bestemann kom tilbake på 2.17.16

En meget viktig sak hendte under dette vassrennet. Tidligere hadde alle skiløperne brukt en stav under langrennene. Fjorten dager før det 20 km lange rennet hadde Sagene skiklubb (stiftet 1883) arrangert et langrenn ved Sognsvann på ca. 10 km. Da møtte to, tre mann opp med to staver, uten trinser, men de hadde i allfall en stav i hver hånd. Dette falt ikke i god jord blant de andre

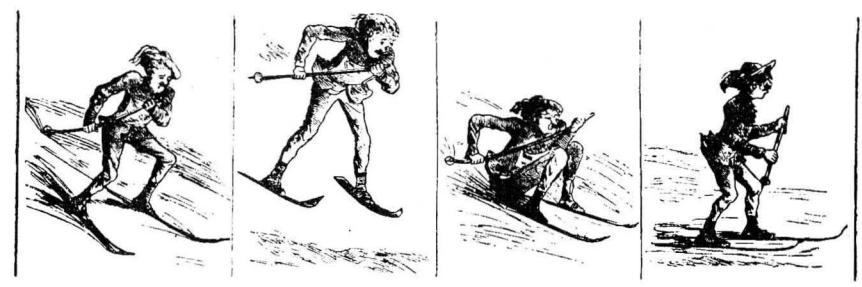
deltagerne. Det ble en lengre diskusjon, og enden på det hele ble at det ikke var tillatt å bruke to staver. Men diskusjonen fortsatte etter løpet, og da vassrennet ble arrangert 14 dager senere fikk de som ønsket det bruke to staver. Siden har da som kjent dette vært vanlig bruk i alle langrenn, og til skiløping i det hele tatt. Grunnen var lagt kan vi si for en virkelig prøve for et vinterens maratonløp. Hvem som kom med ideen, vet vi ikke. Men i allfall så satte konsul Axel Heiberg opp en premie på kr. 400,- i gull til bestemann i det første 50 km renn året etterpå i 1888.

Denne meldingen kom allerede i samme nummer av Norsk Idrettsblad der referatet fra Vassrennet i 1887 sto, 12. februar, et år før det skulle arrangeres. Dette var gjort for at deltagerne skulle kunne forberede seg på et slikt løp. Ikke så å forstå at man trodde de ville gå inn for trening et år i forveien, men at de i allfall kanskje utsprå høsten, når sneen var kommet, kunne ta seg noen skiturer over lengere strekninger enn de tidligere hadde vært vant til. Annonsen kom igjen i november og desember samme år. Det nærmet seg nu den store dagen da skiløperne skulle vise om de maktet et

så langt løp, vel å merke uten å ta skade av det. Det har ikke vært mulig å finne protester i noen av datidens aviser om foretagendet. Det ville ha vært rimelig om noen hadde betvilt det menneskelige legemes ydeevne til å klare de påkjenninger som et så krevende langrenn måtte utsette det for.

Enda underligere er det at man i 1888 skulle holde det korte langrenn i forbindelse med det kombinerte hopprenn bare to dager før 50 km rennet. At det "korte" langrenn nu var blitt til hele 25 km, gjorde ikke saken et fnugg bedre. Det er rimelig å anta at løperne etter et hårdt 25 km renn lørdag den 5. februar ville være dårlig uthvilte til å ta fatt på en 50 km to dager etterpå. Hvis arrangørene da ikke hadde ment det som et tilvenningsløp før det lange rennet. Man visste som sagt intet om hva et legeme kunne tåle av påkjenning på den tiden dette arrangementet skulle holdes. De få renn man hadde foretatt som prøve, og de meget primitive former for legeundersøkelser ga ingen sikkerhet for at 50 km renn ville gi like gunstige resultater.

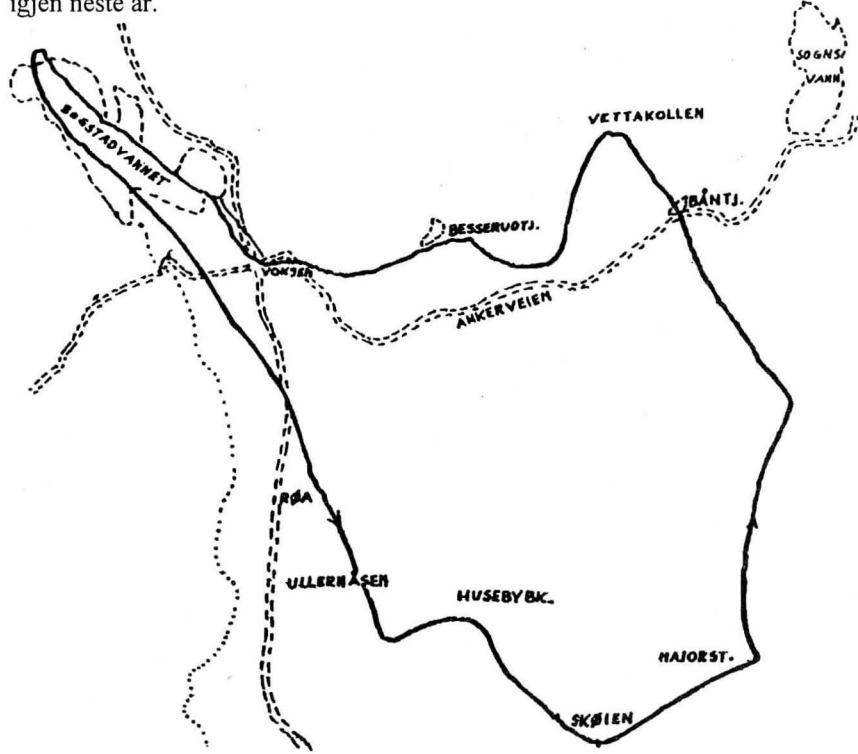
Vi må også ta i betrakning at i 1880 årene deltok skiløperne som regel bare i

Det norske jägerkorps i Husebybakken 1879.

ett skirenn om vinteren. Noen ganske få kanskje i et par. Skirennene utover i landet besto bare av et hopprenn eller et slalårmenn ned en passende skogstrekning med svinger rundt busker, trær og ujevnhet i terrenget. Noen langrennstrenings skulle de således ikke få delta i den slags skirenn. Konkurransekilopingen sto ennu på et meget primitivt stadium, og antallet av aktive var litet.

Som man ser hadde Foreningen til Ski-Idrettens Fremme gradvis økt løypenes lengde fra de første korte springmarsjene til hele 20 km. Men kritikken mot å sløyfe hopprennet i Husebybakken var stor, så det kom med igjen neste år.

Kart over 50-kilometeren. Man gikk løypa 2 ganger.

50 km rennet 7. Febr.

1888

Lørdag den 5. februar ble det 25 km lange rennet arrangert. Hvor løypa gikk, er ikke så lett å kunne si helt nøyaktig, men heldigvis har en av deltagerne, ingenør Ernst Bjerknes, over 50 år etterpå i sin bok "Med ski, velosiped og skissebok" kommet med visse antydninger som gjør det mulig å kunne følge løypa i store trekk.

Startstedet var ved Majorstuen, omtrent der hvor hallene nu står. Derfra gikk den nordover mot Gaustad asyl, videre til Bænntjern. Her svingte den vestover, noe opp på søndre del av

Vettakollen og ned igjen til Svendstuen. Derfra Ankerveien opp til Besserud, videre vestover den samme veien til Voksen gård. Derfra nordover tvers over Bogstadvannet til Tangenåsen, vestover til Kråka og tilbake til Bogstadvannet igjen, over jordene på Røa, opp Ullernåsen og ned Ullernåsen på sydsiden. Så fulgte den jordene forbi Husebybakken og svingte sydover like ved Smestad og tilbake til Majorstuen.

Denne løypa hadde de brukt også i langrennet to dager tidligere til det kombinerte langrenn. Nu måtte de gå løypa to ganger.

Det er lite skrevet om selve løypa. En skribent påtalte at deltagerne måtte gå Bogstadvannet 4 ganger, 2 ganger hver runde. Da dette er 2 kilometer langt, ble det hele 8 kilometer med helt flat løype og det mente referenten måtte virke kjedelig for løperne å traske på isen så lang distanse.

Av de 32 anmeldte deltok bare 17 mann. Så å si halvparten av de anmeldte hadde vel følt seg lite opplagt til en så lang dyst etter å ha fullført et anstrengende 25 km renn bare to dager tidligere. Noen av dem var kanskje også allerede reist hjem etter hopprennet dagen før. Det var jo et dristig foretagende å gå til det skritt å arrangere et så langt løp for utrenede løpere. For de aller fleste var det det eneste rennet de deltok i den vinteren, og da plutselig å begi seg ut på en 50 km etter et langt renn to dager før skulle ikke oppmuntre til stor konkurranseiver.

Trenings hadde nesten ingen, i allfall sammenlignet med hva vi i våre dager mener med dette. Ernst Bjerknes forteller i sin bok at han i juleferien gikk daglige

lange turer på ski, men det var jo ikke snakk om å løpe på disse skiturene. Heldigvis, skriver han, fikk han innbydelse til et ball på Eiker, og han benyttet da den anledning til å gå frem og tilbake på ski. Dette ble to 50 km turer, og noe slikt hadde de færreste av de andre foretatt. Han følte seg også da han kom tilbake fra ballet, godt trenet (!). "Merkelig nok forsøkte jeg ikke å gå løpen en eneste gang på forhånd," skriver han, "mere vett hadde vi ikke på rasjonell trenings den gang."

Mange i rennet brukte to staver. "Kristiania havde iaar en førsterangs løber, Ernst Bjerknes. han brukte to staver, og han brukte dem saa det var en lyst at se," skriver Norsk Idrætsblad.

Telemarkingene brukte imidlertid bare en stav, og ingen av stavene var besatt med trinse, så de sank godt ned i sneen mange steder, når de skulle forsøke å pigge seg frem. De brukte furuski, de samme som de hadde anvendt i hopprennet. De var lette å gå med, men gled ikke så godt som bjerkesskiene.

Den eneste som intet så ut til å bite på var Torju Hemmestveit. Norsk Idrætsblads referent Axel Huitfeldt, som var formann i Foreningen til Ski-Idrettens Fremme, hadde i annen runde begitt seg ut i terrenget for å studere løperne i aktivitet. Han gir følgende skildring: "Jeg gikk gjennom skogen for at se løperne ned Vettakollen til Svendsen i anden omgang. Der var det fælt at komme nedover; for aldrig har vist Ankerveien set slig ud, saa gropet og styg var den i alle maader, og vanskelig er den jo i fra før." Senere skriver han om Hemmestveit like før han når mål: "Se der har vi Torju Hemmes-

tveit, bortpaa jordet. Han ser aldeles uanfektet ud, kvik og rask spurter han ind til maalet. Han angret paa at han ikke havde tat mere i og trodde han kunne gjort det en god del bedre, hvis han var blit drevet. Førstemand var han ialdfald, og en anden gang kan det vel bli anledning til at rende forttere. Alle var i merkværdig god stand, og ogsaa dette løb var vellykket!"

Det underligste ved dette arrangementet var legens fravær. I 1883, 1886 og 1887 hadde de vært på plassen for å teste løperne før og etter løpet, mens de her hvor de hadde en virkelig sjanse til å kunne få noe kjennskap til hva den menneskelige kropp tålte av kraftanstrengelse, her foretok de seg intet.

Hvor meget væsketap har man i et slikt løp? Det visste man ikke da, men verdens første matstasjon hadde de i allfall rigget til ved mål så løperne kunne få en forfriskning før de satte ived på annen runde. Erfaringene manglet også her. Hva var mer rimelig enn å gi løperne det man selv hadde lyst på når man var tørst etter kroppsarbeide eller en anstrengende tur: Altså sto noen ølflasker i rad og rekke og ventet på de svette skiløpere som hadde tilbakelagt 25 km. og skulle sette avgårde på nye 25 km. Også rykende varm kaffe og noen smørbrød sto disposisjon.

Ingen kunne som sagt døye Hemmestveit. Han fikk de 400 kronene i gull, og det var ærlig fortjent.

På furaski med spanskrørbinding og én stav og dårlige hudsko på føttene var Torjus Hemmestveits prestasjon 4 timer, 26 min., 30 sek. på de 50 km meget respektabel.

Nye langrenn

Efter dette vellykkede eksperimentet med den første 50 km, der alle var fornøyd, aktive, arrangører og referenter, var det rimelig å anta at Foreningen til Ski-Idrettens Fremme ville fortsette suksessen med nye renn i de kommende år. Men intet slikt skjedde.

I 1890 årene gikk man tilbake til det kombinerte renn med en løype på 15 km. Ikke før i 1900 ble det aktuelt med langdistanser. Man var i 1892 flyttet opp til Holmenkollen med skirennene, og i 1900 finner vi på programmet at 30 km renn var innført. Ingen leger var fremmøtt, men arrangementet gikk knirkefritt og løpere og ledere var tilfredse. Efter nok et løp på 30 km i 1901 gikk man endelig over til å prøve 50 km igjen.

Legene var i mellomtiden blitt mer våkne overfor sportens farer. Det var innført maratonløp på landevei, og sykkelporten hadde vist seg å ha anstrengende konkurranser og likadan med roing. Da 50 kilometer igjen var på tapetet i 1902, rykket en kjent Oslo-lege, Cato Aall, selv aktiv skiløper, ut i avisene med et kraftig innlegg mot overdrivelsen innen sporten.

"Vi læger, vi ved, at længdeløbet paa Ski ikke er sundt. Vi ved at at det koster manger unge mennesker Helse og Sundhed for det senere liv... Det er ikke for intet at vi ogsaa i vort hjemlige lägesprog har faaet indført ordet "Sportshjerte"; det er især hos unge Folk der tidlig har overanstrængt sig f. Eks paa Ski, og som nu maa svi for dette i Form av Hjerteklap, Angstfornemmelse, Aandenød, osv. Og disse Tilstande maa undgaaes. Disse syge unge Sportsmænd maa ikke findes - skal ikke vor Skisport komme i lignende Vanry som Cyklesport, Fodkapløb o. l." (...)

Nu som det var oppstått motstand mot 50 km løp, skulle man tro at Skiforeningen ville ha vært forsiktig. Det var den også. Hele 12 leger var innkalt da det første 50 km renn i Holmenkollen skulle starte i 1902.

Legeundersøkelsene var ganske anderledes grundige nu. Det ble til og med tatt prøve av urinen, pulsen ble tatt, åndedrettet tellet osv. Selv om det ble funnet eggehvit i urinen og at enkelte var så slitne da de kom til mål, viste legene dog intet tegn til å gi stoppsignal for flere løp av denne typen.

Efter 1902 har de vært årlige.

Fra St. Hallvard 1968

Die norwegischen Schneeschuh

(Ski).

Das nützlichste Gerät zur Überwindung der dem Berg durch Schnee bereiteten Hindernisse.

Wilhelm Freiherr von Wangenheim

Tegningene er utlånt fra Folkemuseet

OMKRING DEN FØRSTE 50-KILOMETEREN I 1888

av Ernst Bjerknes

Forberedelser og utstyr

NAM, NAM, jamen kunde det vært artig rart å få prøvet sig under slike forhold som nu. Tenk, gratis bespisning for hver 10-15 kilometer med varm suppe og alskens styrkende saker, og etterpå varme ulltepper og styrtbad. Og så trening og utstyr med trinser på stavene, og folk langs løipa, som gir beskjed om stillingen for hver 5 kilometer.

Nei, det blev nok ikke nulla slik med gutta i min tid. Oppveg Tangen var det satt frem en bøtte med isvann og en øse, så de som vilde kunne ta sig en slurk, og nede ved Majorstuen var det satt frem et bord med kaffe og smørbrød, som ingen kunde få ned. Det var den forpleiningen vi fikk. Og noen slags vask etterpå var det ikke tale om. Vi ruslet ned til Majorstuen og fant frem trøia vår i den haugen som lå der, og så tok vi oss kanskje en flaske øl eller to før vi ruslet hjem.

Utstyret var adskillig enklere enn nu. Vi brukte de samme ski til hopp og løp. De fleste brukte nu to staver, uten trinser og beslag, men telemarkingene gikk fremdeles bare med én stav og med sine hjemmelagde vidjebindinger. Ellers var fottøyet lauparsko uten såler og spanskrørbindinger, men for bindingenes vedkommende var jeg langt foran min tid.

Mangelen ved spanskrørbindingene og det myke fottøi var at sidestyringen

sviktet når det røinet på. Jeg fant derfor ut at en stiv og solid såle forsvarlig festet til skien måtte bli den beste binding, men vanskelighetene var å få festet sålen til skoen. Efter mange forgjeves forsøk med remmer og hækkappe sydde jeg sålen fast under lauparskoene og skrudde dem fast under skiene. Da satt de. Det er vel ikke tvil om at disse fastskrudde sko var forløperen og dannet overgangen til de moderne bindingene, for umiddelbart etter mitt patent kom det et helt drøss av patenter som på forskjellige måter festet skoen til skien uten å skru den fast.

Rennet

Så oppratt endelig renndagen. På jordet utenfor gjerdet omkring sykkelbanen, der hvor Holmenkollbanens stasjon (på Majorstuen) nu ligger, møtte styret og deltagerne op klokken 8 om morgenen.

Stort flere var det ikke til stede. Det var anmeldt 32 deltagere, men det møtte bare 15 ved opropet. Jeg fikk tildelt nr. 30 og fikk således en utmerket plass sist i rekken.

Så satte løper efter løper avsted med to minutters mellemrum. Noen tok det med ro, men de fleste satte i vei med stor fart som til et vanlig lengdeløp. Ventetiden falt lang, men endelig lød det: Nummer 30 holder sig ferdig. - Klar, gå! Jeg satte avsted med freidig mot og i godt humør. Jeg hadde bestemt mig til å ta det med ro i begynnelsen, det gjaldt å spare på kreftene, men jamen var det godt å røre på sig etter den lange og kolde ventetiden. Bukse og skjorte var ikke noen overflødig bekledning i 10 graders kulde, selv om jeg hadde jakken hengende over skuldrene, men så er det så meget lettere når man først har kommet i gang. Det varte derfor ikke

lenge før jeg satte farten op og slo inn på min vanlige dilt.

Da jeg hadde passert den første post ved Snippen og skulde begynne på opstigningen til Bånnjtjern gjennem skogen, la jeg merke til at det hadde gått noen og vasset i løpen. Jeg tenkte først at det kanskje var en interessert tilskuer, men så forsvant sporene av og til, og så kom de igjen og undertiden bare med én fot. Det var høist besynderlig. Men gåtens løsning var ikke langt foran mig. Det var en av de merkelige deltagere, som nok hadde latt sig lokke av den store premie - kr. 400 i gull. Han gikk uten bindinger, men med en stav, som han brukte med begge hender. Når han kom til en kneik, sparket han den ene skien op og hinket etter på den andre, men var kneiken litt lengre, tok han en ski i hver hånd og vasset i vei som en kar. Han måtte snart gi op.

Han sparket den ene skien op og hinket etter på den annen

Like etter at jeg hadde passert denne merkelige skiløper, fikk jeg en ny og mindre behagelig overraskelse. Det var Edvard Lillehagen, som var like etter mig. Nå, det var intet å gjøre ved det. Jeg lot Edvard passere og hengte mig etter. Jeg hadde ikke noen vanskeligheter med å følge ham så lenge det gikk olover, men da vi hadde passert Bånnjtjern og det bar ned kleiven til Svendstuen, blev han borte for mig. Han var meget flinkere hopp- og bakkeløper enn jeg og tok svingene med stor fart, mens jeg måtte bremse for å klare mig.

Her midt i den bratteste kleiven blev jeg etter opmerksom på noen eiendommelige spor i løipen. Den var oprotet med en smal, dyp fure, nesten som om noen skulde ha kjørt med en liten plog. I de skarpeste svingene gikk furen ut av løipen og langt inn i skogen,

men så kom den igjen lengre nede. Jeg spekulerte lenge på den plogfuren, for man har jo god tid til å tenke når man sleiver hit i vei kilometer etter kilometer, men jeg kunde jo ikke finne noen rimelig forklaring på den.

Det var en stor skuffelse å føle sig så absolutt underlegen overfor konkurrenter som jeg før iallefall kunde holde følge med, så motet sank betydelig, men jeg måtte jo forsøke å greie løpet så godt jeg kunde. Imidlertid begynte jeg etter hvert å hale inn på andre konkurrenter, og eftersom jeg passerte den ene etter den andre, begynte motet etter å stige. Det var langt til mål ennå.

Da jeg kom inn til Majorstuen etter første runde, var jeg i full vigør og blev mottatt med stor jubel fra tilskuerne på grunn av mitt høye nummer. Her var det

satt frem til løipen et bord med smørbrød og kaffe og trandre lekre saker. Jeg var hverken sulten eller tørst, men jeg tenkte nok at det kunde være godt å få litt mat å styrke sig på, så jeg satte stavene fra mig og forsynte mig. Men maten vilde ikke ned. Den satte sig likesom, fast i halsen fordi hjertet arbeidet så sterkt. Jeg tok det imidlertid med ro og tygget og tygget og besvarte alle de spørsmål som haglet ned over mig. Om jeg var trett. Om jeg ikke ville gi op. Om jeg ikke syntes det var følt å ta på en slik tur til o.s.v. Jeg var imidlertid ved godt mot og syntes det gikk bra, men så begynte publikum å bli urolig på mine vegne. Man syntes nok at jeg tok det vel rolig, og så begynte de å rope bortover rekkene: Der kommer noen igjen, nå må du fly, gutt. Hei, fly nå, gutt, ellers tar dem dig igjen o.s.v.

Ja, ja tenkte jeg. Jeg kan nok gå, men mere mat vil jeg ha. Så stakk jeg stavene under armen, tok en neve smørbrød og ruslet spisende i vei. Den tanken hadde nok flere hatt, for fra Majorstuen og olover mot Gaustad lå det strødd hele og halvspiste smørbrød langs løipen. De andre løpere hadde åpenbart hatt samme vanskelighet med å svegle som jeg, og så hadde de kastet maten fra sig.

Endelig hadde jeg da fått bukt med det siste smørbrødet og la i vei på ny. Olover bakkene ved Gaustad fikk jeg øie på en skiløper som ikke var til å ta feil av. Det var trønderen Ingebregt Aas på sine lange, tjærebredde bjerkeski og sin tre alen lange stav, som han brukte ganske ettertrykkelig med begge hender. Da jeg strøk forbi ham, la jeg etter merke til den lange staven hans med trinse og en minst seks tommer lang jernpigg, og

med det samme gikk det et lys op for meg. Der har du løsningen på den plogfuren i løipen fra Bånnjtjern. Med de lange skiene har han ikke kunnet klare svingene, og så har han ridende på staven kjørt langt inn i skogen for hver sving. Ja, ja, tenkte jeg, det kan ha sine fordeler å ha korte ski også, selv om det er i langrenn.

I bakken olover til Holmenkollen passerte jeg etter en av disse merkelige deltagere som hadde latt sig lokke av gullet. Det var en fisker fra Sandvika, Ole Pedersen. Han var 51 år og hadde etter eget sigende vært en flink skiløper i sin ungdom. Med sitt grå hår og skjegg og sin røde topplue så han ut som en liten nisse, han stabbet ufortrødent i vei med en stav som var adskillig lengre enn karen selv. han har nok vært å spøke med, den karen, i sin ungdom, for han fullførte løpet - riktig nok som sistemann med 5.31.58 - men jeg antar et det ikke er mange som gjør ham det etter uten spor av øvelse eller trenings.

På jordene olover mot Ullernåsen møtte jeg en skolekamerat. "Er du trett?" spurte han. "Å langt ifra," sa jeg. "skal kappfly til byen." Han fulgte med et lite stykke, men måtte snart gi op. Jeg var så oplagt som noengang og følte ikke spor av tretthet. Innover Ullernåsen bar det med god fart, og da jeg passerte posten her, den siste for mål, ropte Axel Huitfelt til mig: "Idag har du tjent godt, Bjerknes." Det var et opløftende ord, bare skade at jeg ikke fikk den stimulansen på et litt senere stadium. Om det lå noen realitet i Huitfelts opmuntringsrop har jeg aldri fått vite. Som formann og allestedts nærværende kunde han jo godt hatt oversikt. Men

— ridende på staven langt inn i skogen

kleiven ned til Ullern var ikke grei. Hård og gropet som den var, måtte jeg bremse sterkt for å klare meg. Selv Torjus måtte over ende i den siste svingen, hørte jeg siden. Det var sytten så den bremsinga tok på beina. Skulde det da aldri bli slutt på denne harde bakken.

Endelig var jeg nede og skulde legge i vei igjen, men da var jeg plutselig som lammet over hele kroppen. Armene hang slapt ned og jeg orket knapt å flytte en fot. Hvordan jeg fikk karret meg over Mærradalen, begriper jeg ikke. Nu var det helt slutt med mot og energi. Jeg hadde mest lyst til å legge mig ned på flekken og oppi allting. Hadde det bare vært mulighet for å komme inn et sted og hvile, hadde jeg gladelig oppgitt hele løpet. Jeg hadde ingen annen tanke enn å hvile, alt annet var meg likegyldig. Tenk om jeg hadde fått en varm kopp suppe.

Jeg hadde intet valg. Jeg måtte kreke meg innover så godt jeg kunne. Å fullføre løpet interesserte meg ikke lenger. Jeg gikk bare og grudde for den bratte Skøyenbakken, opgått og hård som et stuengolv, hvordan skulle jeg klare den, jeg som ikke engang orket å løfte skiene fra bakken? Jo, det skulle bli et nydelig syn å se et slikt kadaver komme krekende til mål. Det var nok best å snike sig unda, så snart jeg kunde komme ut av løipen. Imidlertid seg jeg da framover, og nu så jeg alt skøytebakken i det fjerne. Det var da besynderlig så mange mennesker det var der borte, især på toppen av bakken. Der var kanskje et skirenn, men det så ikke slik ut heller. Nu begynte de å vifte, og jeg hørte hurrap. Jeg så meg omkring om det skulde være noen etter meg, men det var

ingen. Det måtte altså være mig demonstrasjonene gjaldt. Jeg fikk jamen prøve på å stramme meg litt op. Jeg begynte på bakken. Det gikk atskillig bedre enn jeg hadde ventet, og da jeg under publikums jubel passerte toppen, var jeg nokså kjekk igjen

Nu blev det flere og flere folk innover langs løipen, og viftingen og bifallsropene blen stadig sterkere. Slapphet og tretthet var som blåst bort, og uten at jeg merket det, hadde jeg etter satt farten op og spurte med lange, seige tak inn til mål under øredøvende jubel fra de tettpakkede rekker. Denne jubel kom meget overraskende på mig. Efter den lange slapphetsperiode mellom Ullern og Skøyen var jeg jo fullt på det rene med at jeg hadde forspilt mine chanser, men mitt høie nummer, som viste at jeg hadde gått ut som sistemann og nu kom inn med bare tre mann foran mig, villedet nok publikum i høi grad. Men ved siden herav var det visstnok en stor del lokal patriotisme med, over at en bygutt hadde kunnet plassere sig så pass godt blandt landets beste løpere. Med hensyn til tidene blev det jo straks konstatert at de tre som var kommet inn foran mig, også hadde bedre tid. Rekkefølgen blev:

- Torjus Hemmestveit, Telemark
4.26.30
- Peder Eliassen, Løiten
4.28.48
- Nils Kamphaug, Nordmarka
4.35.22
- Ernst Bjerknes, Kristiania
4.35.48

Da det var opstilt tre premier, var det jo en skuffelse å være så nær innpå, men jeg var allikevel tilfreds med resultatet, som langt oversteg mine dristigste forventninger.

Imidlertid ruslet jeg ned på Majorstuen og fant frem trøien og vesten min i den haugen som lå der, og så fikk jeg mig en flaske øl, som jeg satte til livs i en viss fart. Og da den var nede, fikk jeg mig en flaske til. Det støttet godt, men da jeg nettop hadde tømt flasken og skulde gå, kom et par ukjente herrer bort til mig og spurte om jeg ikke vilde ha et glass øl. Jeg sa takk; min tørst var på langt nær slukket. Bortsett fra den kaffeskvetten jeg fikk etter første omgang, hadde jeg ikke drukket noe under hele løpet. Så gikk jeg etter op til startplassen for å se om flere var kommet inn. Den siste jeg hadde passert i løipen var nummer 1, han kunde ikke være så langt unda, men jeg hadde jo et forsprang av ca. en halv time på ham, hvis han ikke hadde gått inn på mig under min lange slapphetsperiode. Da ingen kom, ruslet jeg hjem for ikke å komme for sent til middagen. Jeg spiste med god appetitt

Skimuseet på Frognerseteren. Utlånt av Folkemuseet

og hadde ingen annen fornemmelse av tretthet enn den man kjenner etter en droi skitur.

Premieutdelingen skulde foregå i Universitetets gymnastikksal om kvelden. Jeg tenkte først på ikke å gå derved, da jeg jo ikke hadde noe der å gjøre, men så ombestemte jeg mig. Axel Huitfeldt holdt en pen tale for premievinnerne og det utmerkede resultatet av løpet, og så blev premiene delt ut. Torjus fikk sine kr. 400 i gull. Peder Eliassen et gullur og Nils Kamphaug et sølvur. Hver av premievinnerne fikk sine hurraer, men da jubelen for tredje premievinner hadde lagt sig, fortsatte Huitfeldt: Fjerde premie Ernst Bjerknes. Jeg syntes taket måtte løftes av den jubel som nu reiste sig. Atter var det nok lokalpatriotismen som gav sig utslag. jeg mottok gledesstrålende min premie, et etui med skje, gaffel, kniv og teskje i sølv, som jeg siden har brukt og gledet mig over i mer enn 50 år.

For mig har dette 50 km renn alltid stått som et av mine kjæreste ungdomsminner.

Ernst Bjerknes:
Med ski, velosiped
og skissebok, Oslo
1944.

SKIHYTTA «RØDKLEIVA»

DENS TILBLIVELSE OG ENDELIGT

av Frederik Zimmer

I slutten av forrige århundre og omkring århundreskiftet ble det bygget flere skihytter i Nordmarka. Noen av dem ble oppført av klubber eller foreninger, men ofte var det en vennekrets som ved samlet innsats fikk bygget hyttene uten at det var noen organisert forening i bakgrunnen. Formålet for dem alle var å ha et sted hvor de kunne samles i weekender og ferier og nyte hyttelivets glede «langt borte» fra det daglige strev i byen. Og de fikk et utgangspunkt i selve Marka for skiturer om vinteren og andre aktiviteter om sommeren.

«RØDKLEIVA» var en slik skihytte etablert av en vennekrets av unge løytnanter i 1898. Min far oberst Alfred Zimmer var medinteressent i hytta fra starten, men han gjorde på den tid tjeneste som løytnant på Fredriksten Festning og kunne ikke være aktivt med i byggetiden.

Beliggenhet og bygging

Hyttebøkene er i behold. Den eldste hytteboka ble tatt i bruk 2. februar 1900, og den første innførsel er et resym om hvordan hytta ble til. Det siteres in extenso:

«I September 1898 trædte sammen i Holmenkollen hotels billiardsal løtnanterne Thorbjørnsen, Klingenberg, Aaberg, Meinich, Haffner, Grøntvedt til drøftelse om bygningen af en skihytte.

Thorbjørnsen havde færdigt forslag:

alternativet Bjordammen.- Man fandt hyttens beliggenhed af den vigtighed, at der burde alsiidig drøftes, og begav Haffner og Grøntvedt sig, efter at de med Meinich ikke kunde blive staaende ved Bjordammen, til at recognosere terraingen nordvest for Tryvandstaarn, særlig Sørkedalskraaningen, og fandt de her flere brugbare byggetomter af særdeles skønhed. Norges Geografiske Opmaaling stillede sig særdeles villig med hensyn til at give oplysninger andgaaende eiendomsforholdene, og 17. Oktober kunde derfor Haffner og Grøntvedt med gaardbruger Lars Voxen begive sig op til hyttens nuværende standkvarter, og fik 6 maal jord paa haanden.

Nevnte herrer fandt at dette grundstykke frembød enestaaende fordele og inviterede de herrer som skulde være med paa hytten til at se paa Christiania Omegns vakreste punkt beliggende nordvest for Tryvandstaarn.

Umiddelbart efter trædte en generalforsamling sammen af Thorbjørnsen, Klingenberg, Qvale, Lien, Meinich, Haffner, Bødtker-Næss, Halvorsen, Meilænder, Hvoslef, Grøntvedt, hvor alternativet Rødkleiva blev antaget. Samtidig valgtes en 4 mands komite bestaaende af Thorbjørnsen, Aaberg, Grøntvedt, Haffner. Disse skulde give en færdig byggeplan til en kort efter sammentredende generalforsamling. Thorbjørnsen blev valgt til formand og

overtog samtidig ledelsen af byggearbeidet. Haffner, Qvale og Grøntvedt foretog nu en afblinking av de 6 maal man vilde have hvorefter de karttegnede 6 maal blev særskilt skylddelt.

Hyttens grundmur blev lagt i December 1898 af 2 svenske graastensmurer, de boede under arbeidet i en barhytte 20 m. øst af hytten.

Vilkaarene var yderst vanskelige, det var i Christianias værste spekulitative bygningsperiode saa transporten var vanskelig og arbeidsprisen kostbar hvorfor (byggmesteren) opgav arbeidet efter at 1/3 var færdig.

To Sørkedalsfolk fra pladsen «Mellem» fortsatte arbeidet, - og hytten stod færdig i Juli maaned 1899. I slutten af August blev ruder isadt, og da alle hyttens medlemmer kom hjem fra exercits i September maaned s.aa. kunde indvielsesfesten feires i hytten».

Finansiering

I mars 1901 har Haffner skrevet i hytteboken om hvordan hyttebygget ble finansiert. En løytnants gasje var meget beskjeden så de måtte i stor utstrekning ty til lån.

«Fra Januar 1899 blev der indbetalt en maanedlig kontingent af kr. 5 til afbetaling af renter og afdrag paa laan. Dette viste sig imidlertid snart at være for lidet. Kontingenget blev derfor sat til kr. 10 pr. maaned, og dermed er det gaaed ti] ud aar 1900.

I aaret 1900 blev paa 2 generalforsamlinger enstemmig vedtaget inden januar 1901 at indbetale af enhver hvad der nu skyldtes paa hytten. I aarenes løb var der i kontingenget indbetalt af hvert medlem 295 kr.

Det resterende blev prompte indbetalt inden 1. februar 1901 og hele beløbet staar nu i Christiania Sparebank

færdig til at udbetales til Akers Sparebank. Christiania Sparebank har vi endnu ikke raad til at betale. (To nye medlemmers kontingent på 10 kr skal gå til renter og avdrag.) De øvrige medlemmer har man tenkt nu skal indbetale 50 øre maaneden til vedligehold m.m. Desuden gjenstaar mindre laan til enkelte af hytten medlemmer».

Med en annen hånd er det senere skrevet i hytteboka:

«Maanedlig kontingent blev der intet af. Derimot har vi ordnet det saa, at der ved aarskiftet opgjøres hvad der er medgaaed i omkostninger, og dette udlignes paa samtlige medlemmer. I aarene 1901 og 1902 udgjorde disse udgifter kr. 8 pr. medlem. Derhos udlignes paa de medlemmer der ved fravær fra byen har været forhindret fra at benytte hytten, de udgifter der har vaeret nødvendige til driften, saasom parafin, opvartering, erstatning af service m.v. Disse udgifter har i aarene 1901 og 1902 været ca. kr. 4 pr. medlem.»

Hytta lå nær det som senere ble Rødkleiva slalåmbakke. Idag fører det vei nesten helt frem og villabebyggelsen vokser stadig nærmere, men i 1898 var det langt unna allfarvei. Skogens fred hersket her og utsikten var enestående utover Sørkedalen og meget lenger vestover hvor «blåne bak blåne seg hevet».

Hytta var gjennom årene i flittig bruk. Lørdag eftermiddag dro de oppover, noen med trikk til Besserud st. som den gang het Holmenkollen st., eller de gikk på sine ben fra byen til hytta. De gikk ofte Bomveien til Frognersteren og videre til Tryvann

osv., andre ganger over Voksen, Strømsbråten til Strømsdammen og opp til Rødkleiva. Søndag formiddag fikk de ofte besøk av sine familier, både voksne og barn.

Jeg ser av hytteboka at jeg besøkte hytta for første gang 11. juni 1916, og senere ble det mange flere besøk.

Også dengang var det vekslende snemengder i Marka. 25. mai 1902 noteres: «Fremdeles upåklagelig skiføre. På sine steder ligger ennu henimot 1 m. sne. Fra Tryvann gled det fint nedover. Jeg vil ikke undlade at bemerke at der den 18. mai (1ste Pintsedag) holdtes skirenn i Fossekneika», mens det den 29. januar 1905 noteres: «Ingen sne i skogen».

Innbrudd

Gjennom årene har det vært mange innbrudd på «Rødkleiva». Det var mest soveposer og sengeklær som ble stjållet, men under 1. verdenskrig også uerstattelige ting som parafinkanner, parafinlamper og karbidlamper, og det hendte at det ble begått regulært hærverk. Det første innbrudd som fant sted, var i 1906, og det var nærmest humoristisk selv om det var ergerlig nok for eierne av hytta. Innbyrterne fant stedets hyttebok og under fullt navn og adresse skrev de om sine meritter. Skriften ser ut som gammeldags skjønnskrift.

Rødkleiva 15-1-1906

Til Rødkleivas bestyrelse og medlemmer!

Undertegnede tillader sig herved at bede om undskyldning for vort ufrivillige ophold i Eders hytte.

Vort følge bestod av 3 gutter i 18 aars alderen og en paa 12 aar. Vi drog fra Christiania igaar formiddag ved 10 tiden og etter at have passeret Frognersæteren, Slagteren og Svartor ankom vi til Grøttum ved 3 tiden. Vor mening var at gaa om Tryvandene og Tryvandshøiden tilbage til byen. Lidet kjent med denne vei som vi var, har vi taget feil av de mange veie og er saa havnet her. Klokken var da 6 og det var ved den tid så mørkt at skisporene ikke kunde skjeldnes.

Vi fant det da mest tilraadelig (ikke mindst for den lille 12 aarige guts skyld, der var yderst udmattet efter den tunge marsch) at forblive her.

Ind kom vi ved at bryde op vinduslemmen og slaa ruden istykker. Fyrstikker fandt vi paa bordet, tendte ild og skrubbsultne som vi var dristede vi os til at tage en hermetikboks og endel kaffe og sukker samt et halvt brød, hvorfor vi beder saa meget om undskyldning. Vi vil meget gjerne erstatte den skade og det tab I har lidt ved vort besøg.

Med megen agtelse

ærbodigst Samuel E. Hamberg, Hans W. Tvedt og hans broder R. Tvedt, H. Stade

P.S. Nu da vi gaar er det meget taaget og mørkt. Vi tager derfor med os (kanske den kan være os til lidt nytte) parafinlygten og sætter den igjen paa Frognersæteren - hvis vi finder frem.

H. Stade

P.S. Sidstemsads adresse er: Kgl. fuldmægtig O. Olsen, Wm. Thranes gade 36 11"

Den 20. januar 1906 noterer et hyttemedlem i hytteboka:

«Forskiellige spor efter indbryderne,

de har nok forsøkt sig baade her og der. Hele opvasken har de ladet staa - hvilket er mere end man skulde vente af 18 aars gutter».

Det ser ut til at de syntes den manglende oppvask var værre enn selve innbruddet, og det sies intet om de krevde erstatning for skader på hytta under innbruddet.

Ved lovendring ble det i 1919 innført begrepet «hospiterende medlemmer» som hadde samme plikter og rettigheter som de gamle medlemmer, men de var ikke mediere av «Interessentskabet Rødkleiva» og kunne ikke ha tillits-hver, det var bare de opprindelige deltagere som eide hytta. Det var ett æresmedlem: den svenske oberst, senere general Lilliehøök, men hvorfor han fikk denne hedersbevisning, sies det intet om.

Det meste av det som er skrevet i hyttebøkene, er av liten interesse for utenforstående, både poesi og prosa. Men jeg nevner alikevel et medlems hjerte-sukk når han 27.12.1925 skriver: «Skidressene for herrene er i år blitt nokså spjåkete. Hvit genser med himmelblå rand, hvit topplue med ditto. Eller rød genser med gul rand nederst. Før var det bare damene som hadde en eller anden farvet skilue».

Utover i 30-årene ble det mye trafikk i traktene rundt «Rødkleiva», og det var mange som ikke respekterte at det var privat eiendom. Den 23.8.1936 noterer Finn Qvale at da han kom frem til hytta, hadde ca. 30 personer leiret seg der, og noen hadde inntatt verandaen, og 2.5.1937 «Her vrimaler det av uved-kommende som har plassert seg dels på verandaen, dels foran hytta». Og videre 24.9.1939: «På verandaen hadde leiret

seg 4 nymfer og 2 av Adonisklassen - selskapet så ut til å hygge seg og så yderst fornærmet ut da undertegnede innfant seg foran trappen, de tok intet hensyn til at det ble opplyst at det var privat eiendom».

Den fred og ro de hadde søkt og funnet på «Rødkleiva», forsvant mer og mer med den økende trafikk sommer som vinter. Kanskje var det også eiernes tiltagende alder som gjorde at de i sluttet av 1930-årene overveiet å selge hytta. Den siste generalforsamling ble avholdt 22.11.1939, ikke på hytta, men hos major og advokat Eivind Eckbo på Midtstuen.

Det kom et bud på hytta fra skipsreder Øivind Lorentzen som de fant å kunne akseptere, og «Rødkleiva» ble solgt til ham 1939. Den skulle nå bli firmahytte for rederiet.

Samme dag sendte formannen, major Finn Qvale, følgende til samtlige eiere:

Sørge-cirkulære

Det er min tunge lodd å meddele de ærede medlemmer at odelseeidommen «Rødkleiva» efter mer enn 40 års mørsterdrift som «offiserskasino» fra idag vandret over i historien som sådant, da godset idag kl. 1105 blev avhændet til skipsreder Lorentzen for kr. 22.000 cash.

Min maskin har ikke tilstrekkelige typer til tydelig å få gjengitt de triste følelser som strømmer inn på mig ved å

skulle kunngjøre denne sørgetlige begivenhet. Et større gravøl aktes avholdt til et senere bestemt tidspunkt.

Med kameratslig hilsen

Finn Qvale

Formann

Skipsreder Øivind Lorentzen fikk ikke lang glede av «Rødkleiva». Tyskerne tok den i besittelse under krigen, og den brant ned kort etter. Bare noen rester av grunnmuren viser hvor hytta en gang har ligget.

Major Finn Qvale.
Utlånt av Skimuseet

Utlånt av Norsk Folkemuseum

TROLOVELSE FOR 240 ÅR SIDEN

To menneskeskjebner

av Finn Holden

Under jakt på Riksarkivet etter et helt annet såkalt kongebrev fant jeg en liten skildring av et menneskelig forhold fra Oslo og Aker i 1753. Et kongebrev er et svar fra kongen i København på en ansøkning fra en undersått om å få en kongelig tillatelse, f.eks lov til å gifte seg selv om man var nær beslektet, f.eks tremenninger. I Norge var det rundt 1750 vel 600 000 innbyggere, i Danmark noe mer. Når enevoldskongen kunne svare på mange ansøkninger fra enkeltindivider i riket, forteller det noe om hvor god tid han hadde. I 1753 var Aker herred fremdeles ett sogn, Inger Nielsdatter kan ha bodd i bydelen.

Arbeidsmann Christen Jenssen fra Oslo bad i 1753 kongen, Frederik 5, om å få opphevet trolovelsen med enken Inger Nielsdatter fra Ager.

«Formægtigste Monarch

Allernaadigste ArveHerre og Konge!

Jeg Fattige ArbeiderMand, som nu er 74 Aar gammel, var saa daarlig og lod mig overtale af en enke Inger Nielsdatter 70 Aar gl. som boer i Aggers Sogn, til at lade mig trolove med hende, men aldrig saa snart vare vi trolovede, førend jeg fornam, at hun var saa arrig og fortrædelig, at jeg kunde see, her vilde blive et Helvete paa Jorden for mig, om jeg mig i Egteskab med hende skulle indlade; hvorfor jeg mig i allerdybeste Underdanighed fordrister, at nedlegge min Supplique for Deres Majestæts NaadeThrone med Ansøgning om, at den skede Trolovelse maatte opløses, og jeg befries for et Egteskab, som ikkun blev til Guds fortørnelse, andres forargelse, og vores Egen timelige og Evige fordærvelse; Deres Majestæt, hør og bønhør denne min allerunderdanigste begiering, Den Herre Gud høre igien alle Deres Majestæts begieringer, det ønsker og beder

Vormægtigste Monarchs

Allernaadigste ArveHerre og Konges

Allerunderdanigste og Ringeste Arve-undersaatt

Opsloe, den 28. July 1753

Christen Jenssen

SLOTSPRÆST til Aggershus og Sognepræst til Ager, O. Holmboe, har øyensynlig hjulpet Christen med brevet, for samme dag skriver presten en bevitnelse:

«Christen Jenssen, boende i Oslo, en fattig Mand som arbejder for Dagløn, blev for et halvt aar siden trolovet med Inger Nielsdatter, en enke boende i Agers Sogn, begge over 70 aar gamle, at ere blevne erindret om, at lade sig samenvie, men han beklager, at hun er saa arrig at han ej kand leve i Ægteskab med hende, at ere begge baade hemmelig og aabenbare i Medhjelperes nærværelse udi Sacristiet blevne formanede til enighed, men altsammen har været forgjæves; han har altid været en stille, skiklig og enfoldig Mand, men hun har været berygtet for et arrigt og uforligeligt forhold imod hendes forrige Ægtfæller..»

Vicestatholder Jacob von Benzon skriver 25. august samme år en

«Allerunderdanigste Erklæring!

Supplicanten Christen Jenssen tilligemed QvindeMennesket Inger Nielsdatter, som han er trolovet med, har jeg ladet begge kalde for mig og befunden at de var Fattige ArbeiderFolk og han af en temmelig høj Alder. Da hun saavel som han for mig Declarerede, at begge vare fornøjede med, at det Ægteskabs Løfte, som de havde tilsagt hinanden, bleve ophævet og tilintetGjort, dersom de derpaa kunde erholde allernaadigste tilladelse - Saa maae jeg allerunderdanigst indstille denne Ansøgning til Deres Majsts Allerunderdanigste bønhørelse.

*Allerunderdanigste, og
Øverst-Pligtigst Gedigen & caues.
J. Benzon.*

På et ark fra København står det:

«Cansel Collegium
Ordre til ViceStatholderen
efter Erklæringen
Conseillet Referes Hs Majestet
Bevilges Cons. Chr(istiansborg). F.»
21. 7ber 1753"

Rettskrivningen er fulgt nøyne. «7ber» betyr september, månedsnavnet kommer av septem, 7.

Byråkratiet handlet raskt den gang: kongelig bevilling på Christiansborg slot 1 1/2 måned etter at ansøkningen ble skrevet!

*Mindstillingsbrevet
Eres Kongelige Majestets*

Norske innlegg i Danske kanselli, 1753.

Trygve Christensen:

Ankerveien-Greveveien- Krokskogveien

ved Øyvind Gaukstad

I serien Cappelens turhåndbøker utgav J.W.Cappelens Forlag høsten 1995 en bok som vi tror vil interessere våre leser og som kan være fin å ha med i sekken når turen går til de nærmeste skogtraktene nord for Oslo. Trygve Christensen har skrevet om de gamle ferdelsveiene som gikk gjennom Oslomarka: Ankerveien- Greveveien-Krokskogveien.

Disse veiene utgjør én sammenhengende vei på nærmere seks mil og går fra Hakadals verk i øst til Sundvollen i vest. Historien om disse veiene er i første rekke knyttet til jernverkene i Bærum, Maridalen og Hakadal. Omkring år 1600 ble det funnet jernmalm flere steder i Bærum og det ble i 1610 gjort forsøk på jernverksdrift. Men allerede i 1538/39 ble det anlagt en jernhytte i Hakadal og i vårt distrikt ble det samtidig satt i gang utvinning av jernmalm ved Sognsvann i «Sogenberg» gruber. Imidlertid var det først i 2. halvpart av 1700-årene og utover på 1800-tallet at det ble noe fart på jernutvinningen, ikke minst i den perioden da Peder Anker residerte på Bogstad gård fra 1773-1824.

Behovet for større og bedre veier meldte seg i forbindelse med jernverksdriften og Peder Anker lot bygge Ankerveien i 1790-årene mellom Bærum Verk og Hammeren i Maridalen. Hans svigersønn, grev

Herman Wedel Jarlsberg forlenget veien videre østover til Hakadals Verk. I vest - over Krokskogen - hadde det fra gammelt av vært en ferdelsåre over skogen - fra Øvre Johnsrud gård til Krokkleivene. Denne ridestien fulgte biskop Jens Nilssøn da han dro på bispevisitas fra Oslo til Ringerike i 1594.

Trygve Christensen tar oss med langs disse veiene og gir oss ikke bare innblikk i en spennende del av norsk jernverkshistorie i Oslos umiddelbare nærhet, men kryrner fremstillingen rikelig med annen kulturhistorie. Boken er såpass konkret at den gir forslag om turer, hva vi kan se underveis og hvilke avstikkere vi bør gjøre til interessante steder. Før hver turbeskrivelse gir Christensen en kort etappe-oversikt med atkomst- og parkeringsmuligheter. Han gir forklaringer på mange eiendommelige naturfenomener, forteller om spesielle steds- og personnavn og levendegjør stoffet med morsomme og pussige anekdoter. Spesielt interessant for leserne fra vår bydel er stoffet om Ankerveien der den svinger seg fra Løkka ved Sognsvann, opp til Båntjern før den stuper ned de føle «mærrapinene» mot Huldreveien. Her må hestene ha slitt noe aldeles forferdelig med de tunge malmlassene, hvis de da ikke har tatt en slakkere vei lenger nede. Videre stiger veien opp til Besserud før den etter stuper utfor, mot Voksen og Fossum. Langs denne gamle

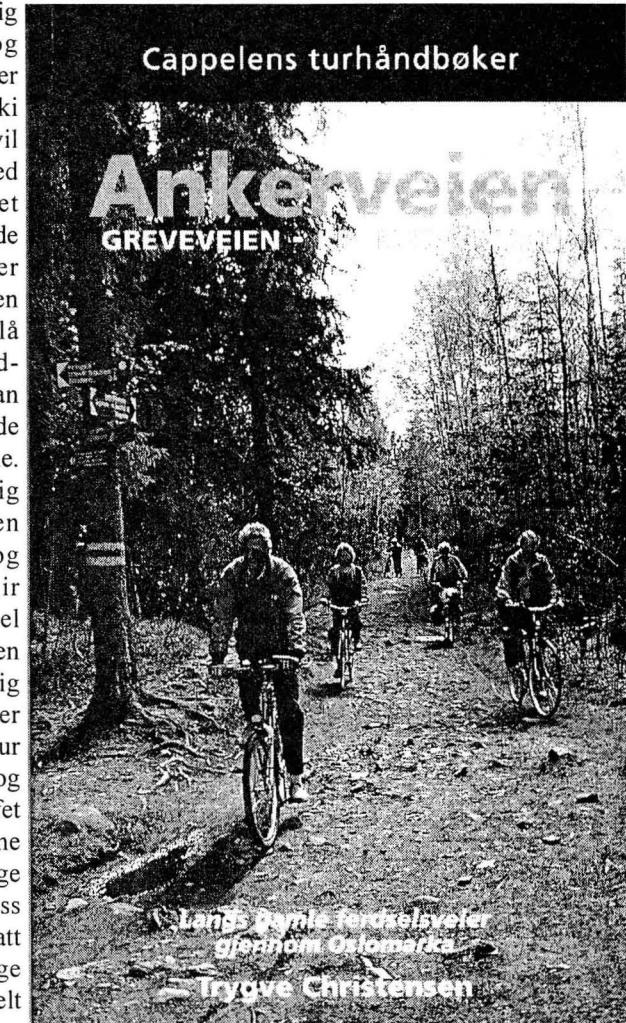
ferdelsåren er det mye interessant å lære for den glade vandrer. Det gjelder bare å bruke øynene og dessuten være uterustet med Christensens bok! Hvem vet forresten at Midtstuen stasjon i Holmenkollbanens første tiår het Frognersterveien stasjon eller at Vettakollen stasjon opprinnelig het Greveveien stasjon.

Et lite stykke av Ankerveien er fremdeles gruslagt, nemlig mellom Setraveien og Holmenkollveien. Ned her gikk 50-kilometeren på ski i 1888. Nede i bakken vil du finne en portstolpe med et skilt påskrevet Holmensæter. Lenger nede ved veikrysset - der Holmenkollveien gjør en stor sving - lå «Holmensæter Brandstation». I dag kan man fortsatt se garasjene til de gamle hestebrannvognene.

Boken er en hendig liten sak som på en appetittvekkende og lettattelig måte gir kunnskaper om gammel verkshistorie. Forfatteren gir eksempler på frodig folkelig humor, forteller om forfinet, urban kultur knyttet til Bogstad gård og mye mer. Alt dette stoffet blir ledsaget av mange fine fotos og svært oversiktlige kart. Christensen gir oss lyst til å ta sykkelen fatt langs den seks mil lange veien eller ganske enkelt

trille barnebarnet i bedagelig og konverserende tempo i et spennende kulturlandskap. Boken er hermed anbefalt.

Trygve Christensen: Ankerveien - Greveveien - Krokskogveien
Langs gamle ferdelsveier gjennom Oslomarka, Cappelen 1995.

VINDEREN HISTORIELAG

	ARSREGNSKAP 1995		BUDSJETT 96
Medlemmer pr 31.12	610	703	750?
RESULTAT REGNSKAP	1994	1995	1996
I N N T E K T E R :			
KONTINGENTER	65,500	69,995	75,000
BAVER	3,470	39,005	10,000
SALG+ANDRE INNTEKTER	11,543	5,139	2,000
RENTEINNTEKTER	2,428	3,996	3,000
SUM INNTEKTER	82,941	118,135	90,000
U T G I F T E R :			
MEDLEMSBLADET	35,066	48,805	50,000
MØTEUTGIFTER	10,142	20,514	10,000
FOTO OG BILDER	2,721	2,378	4,000
PORTO	9,168	7,773	11,000
KONTORUTGIFTER	10,784	7,208	10,000
DIVERSE UTGIFTER	1,881	4,864	5,000
SUM UTGIFTER	69,762	91,542	90,000
ARETS RESULTAT	13,179	26,593	0
B A L A N S E :			
EIENDELER:			
KASSE	39	1,744	1,000
BANK +GLOBAL HØYRENTE	46,991	72,820	73,000
POSTGIRO	1,146	205	1,000
SUM EIENDELER	48,176	74,769	75,000
GJELD OG EGENKAPITAL:			
FRI EGENKAPITAL	34,997	48,176	75,000
ARETS RESULTAT	13,179	26,593	0
SUM GJELD OG EBENKAP.	48,176	74,769	75,000

Vinderen 28. januar 1996

Per Henrik Bache
Per Henrik Bache
sekretær/kasserer

Arsregnskapet 1995 er revidert og funnet i orden, 10. Februar 1996

Liva Tonning Langmark
Liva Tonning Langmark
Tore Holst
Tore Holst

Årsmelding 1995

Vinderen Historielag har i 1995 videreført virksomheten fra foregående år. Medlemsbladene var alle sterkt preget av frigjøringsjubileet idet alle 4 numrene hadde stoff fra krigsårene 1940-45. I løpet av året ble det avviklet fem arrangement. Laget har fått god økonomisk støtte fra flere - her kan spesielt nevnes støtten fra Vinderen Bydelsforvaltning og Eckbos Legater. Medlemstallet pr. 31/12 1995 var 703, en økning på 93 fra i fjor.

Historielagets årsmøte ble holdt 23. mars på Diakonhjemmets Høyskolesenter. Møtet startet med et foredrag av Gunnar Sønsteby om okupasjonsårene med særlig vekt på sabotasjeaksjoner. Ved valget ble Per Henrik Bache, Evelyn Borchsenius og Anne-Wenche Ore gjenvælt som styremedlemmer. Rolf Johnsen og Bjarne Mjaaland ble gjenvælt som medlemmer av valgkomiteen. Som revisor ble Tore Holst gjenvælt. Årsmøtet gav sin tilslutning til følgende vedtektsendring: «Styret skal bestå av 6 til 9 medlemmer hvorav halvparten står på valg hvert år.» Endringen vedtas på årsmøtet 1996. 170 personer var til stede på møtet.

31. mai inviterte historielaget medlemmene til Hovedøya. Konservator ved Bymuseet Harald Moberg var vår cicerone. 60 medlemmer deltok og en del avsluttet besøket med picnic i det grønne.

26. august stilte historielaget opp med egen stand på Bydelsdagen på Vinderen. Her kunne publikum kjøpe både gamle og nye medlemsblad og tegne medlemskap. Dessuten var det laget en liten fotokonkurranse. 12 forskjellige bilder var stilt ut i forretnings vinduer på Vinderen og så gjaldt det å gjette hvor bildene var fra. Bernt H. Lund ble den suverene vinner. Relativt beskjeden respons på vårt PR-fremstøt.

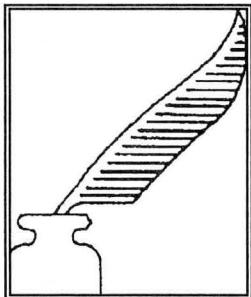
Også i år deltok vi på den europeiske kulturminneden. Søndag 17. september hadde vi invitert medlemmene til Gaustad Sykehus fra kl.1400-1600. Professor Nils Retterstøl fortalte om Gaustad Sykehus og dets historie. Etter foredraget ble det servert kaffe og kaker og så var det omvisning på området. Om lag 60 medlemmer deltok. Julemøtet ble arrangert på Sporten, Frognerstolen tirsdag 5. desember. Førstekonservator Carsten Hopstock fortalte om Godseierliv i Vestre Aker omkring år 1800 med hovedvekt på Bogstad gård. Til tross for visse vanskeligheter med det tekniske utstyret ble det en stor aften. Vinderen Bokhandel deltok med utstilling av bøker om lokalhistorie. Ca. 150 medlemmer deltok på møtet. Frognerstolen Restaurant hadde ansvaret for gløggserveringen.

I 1995 er det holdt 8 styremøter. Det er trykket 4 medlemsblad. 2 i vårhavåret og 2 i høsthalvåret. Sekretæren har jevnlig holdt møter om lokalhistorie i Vinderen Eldresenter. Historielaget er godt i gang med fotoregistrering av gamle bilder og tegninger. Dessuten fotograferer vi alle ytre, fysiske forandringer som skjer i bydelen. Prosjektgruppen som samarbeider med representanter fra Gaustad Sykehus er kommet i gang med prosjektarbeidet vedr. den gamle smia på Gaustad.

Vinderen 27/1 1996

Øyvind Gaukstad

SEKRETÆRENS HJØRNE

Vi vokser stadig, og siden den 15. november har vi fått 11 nye medlemmer som vi ønsker velkommen til oss. Vi er derfor pr. 12 februar 708 medlemmer i laget.

Vi har vært på det andre møte mellom alle historielagene i Oslo for å utvikle et samarbeide mellom lagene. Vi skal arrangere neste møte i april.

Fra Landslaget i lokalhistorie fikk vi i fjor innbydelse til å være med i den tredje MINNEOPPGAVE FOR ELDRE. Hvis du er født i 1930 eller tidligere kan du få nærmere opplysninger fra sekretæren om fremgangsmåten. I 1964 og 1981 kom det inn 3500 besvarelser som er samlet på Norsk folkeminnnesamling på Blindern.

Frist for innlevering er nå utsatt til 31. mars 1996. Våre medlemmer har ikke levert mange minner hittil, men er du interessert, ring oss straks, så får du en praktisk rettledning med emneliste og avtaler i posten.

Årskontingent 1996

Vedlagt vil du finne en postgiroblankett som du like gjerne kan bruke i banken, og vi venter at du snarest betaler kontingensten for 1996 på kr. 100,- Unntatt er de 43 medlemmer som allerede har betalt for 1996. Det er ingen ting i veien for, om du også ønsker å betale for flere år om gangen. Av regnskapet ser du at det var flere som i fjor ønsket å støtte laget vårt med en ekstra gave.

Hvis du er i tvil om hva du har betalt før, kan du lese dette av adresselappen din. Koden betyr:

- 4 = betalt for 1994
- 5 = betalt for 1995
- 6 = betalt for 1996

G-g = har mottatt bladet som gave hittil, bør betale?

45678+L = Livsvarig medlem betalt kr. 1000,-

45 + 5H = Medlem som har gitt kr. 500,- i gave

vs = påtatt seg verv i en gruppe og "s" for styremedlem

Hvis du synes at dette er vanskelig eller om du finner ut at sekretæren har gjort en feil i registreringen, er det bare hyggelig om du ringer på telefon 22 14 39 21. Andre feil kan du selvfølgelig kommentere når du sender inn kontingensten din.

Vårt dataanlegg styrer utkjøringen av adresselappene og vil for neste blad bare skrive ut de som har fått et 6-tall som betyr betalt for 1996. Du unngår stopp i bladleveringen ved betaling før årsmøtet 18. mars.

For de som ikke har lest våre tidligere 16 blader fra 1992-96, kan disse kjøpes ved henvendelse til sekretæren. Hvis du har gitt bort det siste nummeret av bladet, kan du få kjøpt et nytt i Vinderen Bok- og Papirhandel som er så hyggelige å hjelpe oss med det.

Vårt medlemsblad nr. 18 (2/96) er under arbeide. Det utkommer i mai med nærmere beskrivelse av vårt attende møte mandag 3. juni hvor vi vandrer rundt på Gråkammen med arkitekter. Kom med idéer til andre arrangementer du ønsker i historielagets regi.

Egne vervegiroer er utlagt på alle 5 postkontorer i vår bydel. Ikke-medlemmer kan melde seg inn i historielaget ved å betale årskontigent på kr. 100,- og/eller gi en gave på vår postgirokonto 0825-0409339 eller bankkonto 5084.05.24008.

Håper mange finner veien til årsmøtet den 18. mars i det store auditorium i Preklinisk ved Ringveien, med flere interessante foredrag.

Per Henrik Bache

VALGKOMITEENS INNSTILLING

1. Valg av styremedlemmer

Valgkomiteen regner med at forslag om utvidelse av styret med 2-3 medlemmer blir vedtatt på årsmøtet.

Følgende styremedlemmer står på valg: Øyvind Gaukstad, Finn Holden og Solfrid Langmark.

Øyvind Gaukstad og Finn Holden tar gjenvalg. Komiteen foreslår disse gjenvalgt.

Som nye medlemmer av styret foreslår valgkomiteen:

Anne Lise Fossum for ett år
Johan Nitter-Hauge for to år
Siri Ytrehus for to år

I **valgkomiteen** står Jan Høeg på valg. Komiteen foreslår som nytt medlem i steden for ham:

Solfrid Langmark

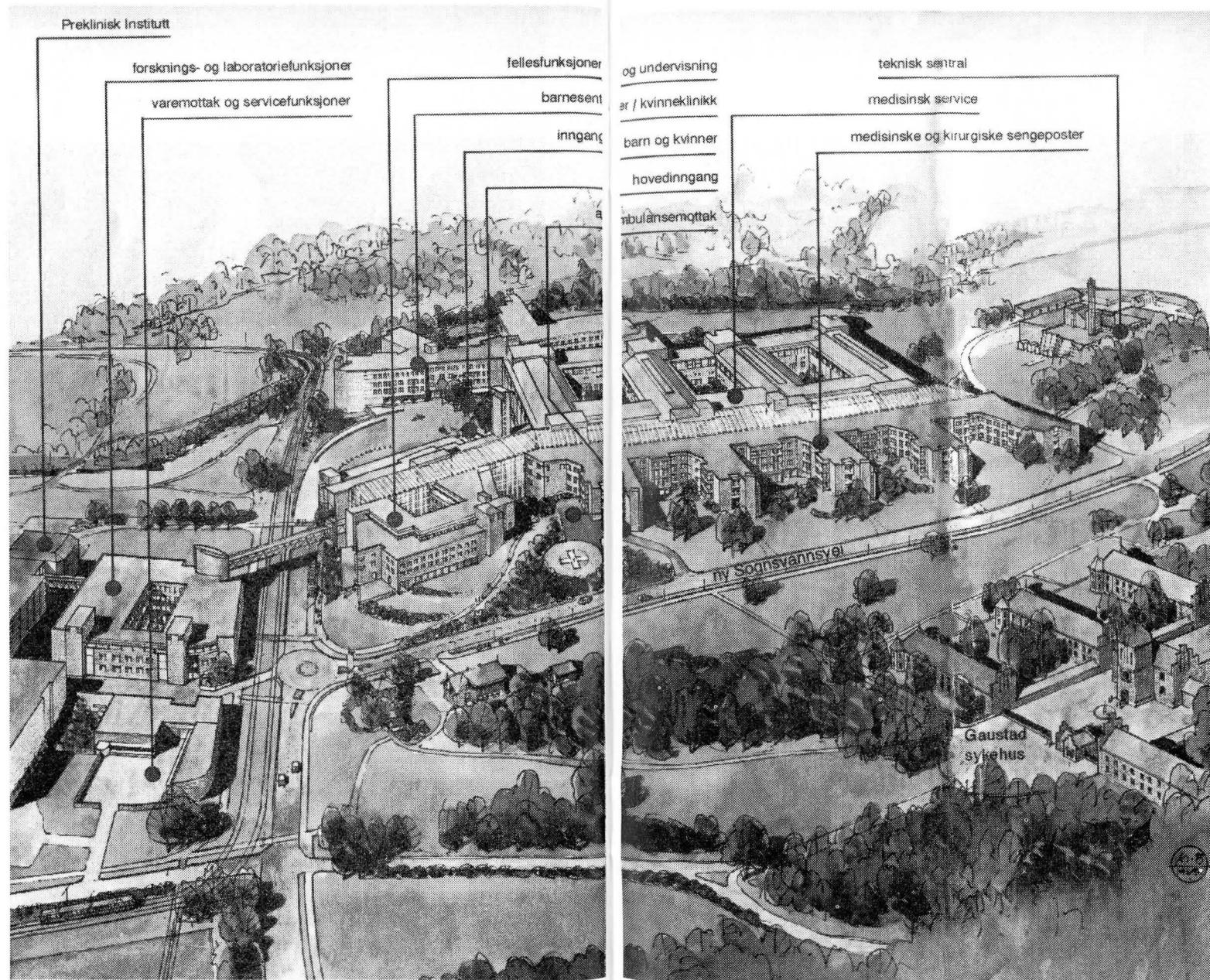
Som **revisor** står Liva Langmark på valg. Hun ønsker ikke gjenvalg. Som ny revisor foreslår komiteen:

Axel Ramm

Alle de foreslalte kandidatene er forespurt, og de har svart ja.

Vennlig hilsen

Det nye Rikshospitalet

Skitrafikk fra Majorstuen stasjon. Utlånt av Norsk Folkemuseum

STYRET I VINDEREN HISTORIELAG 1995-96

Leder: Øyvind Gaukstad
Nestleder: Anne-Wenche Ore
Sekretær/kasserer: Per Henrik Bache
Redaktør: Finn Holden
Styremedlem: Evelyn Borchsenius
" Solfrid Langmark

Historielaget har til formål å vekke interesse og skape forståelse for vår bydels historie. Det er viktig å ta vare på gamle minner i vårt nærmiljø som en kulturarv vi ønsker å gi videre.

Laget arrangerer medlemsmøter og gir ut et medlemsblad som kommer ut fire ganger i året. Laget ønsker å arbeide aktivt for å verne og merke fornminner og alle slags kulturminner i vår bydel.

Vi vil gjerne nå flest mulig av bydelens beboere og ønsker at de støtter laget med medlemskap eller deltar i vår virksomhet. Er du interessert i vårt arbeid, kan du ta kontakt med Per Henrik Bache, tlf. 22 14 39 21.

På vei til Voksenkollen Kurhotel, også kalt Soria Moria, en sommerdag omkring 1900. Fra Trygve Christensen: Ankerveien.